

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Utjecaj obiteljske komunikacije na pozitivne obiteljske ishode: percepcija
mladih

Lucija Lamešić

Zagreb, rujan, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Utjecaj obiteljske komunikacije na pozitivne obiteljske ishode: percepcija
mladih

Lucija Lamešić

Mentorica: prof.dr.sc. Martina Ferić

Zagreb, rujan, 2019.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Utjecaj obiteljske komunikacije na pozitivne obiteljske ishode: percepcija mladih* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Lucija Lamešić

Mjesto i datum: Zagreb, rujan, 2019.

Naslov rada: Utjecaj obiteljske komunikacije na pozitivne obiteljske ishode: percepcija mladih

Ime i prezime studentice: Lucija Lamešić

Ime i prezime mentorice: prof. dr. sc. Martina Ferić

Program/modul: Socijalna pedagogija/Djeca i mladi

Sažetak rada:

Opći cilj ovog rada je steći uvid u percepciju kvalitete obiteljske komunikacije i njenu povezanost s pozitivnim obiteljskim ishodima (perspektiva mladih). Specifični ciljevi rada odnose se na istraživanje percepcije kvalitete obiteljske komunikacije, doživljenih događaja, njihovih intenziteta i razina prilagodbe te povezanosti obiteljske komunikacije s pozitivnom prilagodbom na doživljene događaje u obitelji, iz perspektive mladih.

Istraživanje je provedeno u okviru projekta „Specifična obilježja obitelji u riziku: doprinos razvoju kompleksnih intervencija“ Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (HRZZ IP-2014-09-9515) i Hrvatske zaklade za znanost. Podaci su prikupljeni u periodu od studenog 2018. godine do svibnja 2019. na prigodnom uzorku od 363 učenika prvih i drugih razreda Srednje škole Ivan Švear Ivanić Grad. Za potrebe istraživanja kreiran je upitnik koji se sastoji od kratkog upitnika o sociodemografskim podacima, *Skale obiteljske komunikacije* (Olson, Gorall i Tiesel, 2006) te prilagođene *Ljestvice društvene prilagodbe* (*Social Readjustment Rating Scale*; Holmes i Rahe, 1967).

Mladi kvalitetu obiteljske komunikacije procjenjuju vrlo visokom, s obzirom na to da je najveći broj učenika zastupljen u kategorijama visoke razine kvalitete (33,5%) te vrlo visoke razine kvalitete (42,3%). Mladi su se suočili u prosjeku s 3,87 (u rasponu od minimalnih 0 i maksimalnih 20) događaja, najviše mladih doživjelo je 2 događaja tijekom posljednjih godinu dana. Doživljeni događaji s najvećom učestalosti, odnosno najčešće doživljeni događaji od strane mladih su: *Upis u željenu srednju školu* (67,4%), *Prorijedile su se svađe s roditeljima* (29,6%), *Prorijedile su se svađe među roditeljima* (29,3%), *Gubitak kućnog ljubimca* (25,5%), *Prekid s dečkom/curom* (23,3%), *Početak nove romantične veze* (18,9%) te *Roditelj je bio na bolničkom liječenju* (17,3%). Intenzitet doživljenih događaja na mlade u prosjeku je nizak i iznosi 2,31 (na skali od 1 do 5). Mladi u prosjeku procjenjuju zadovoljstvo prilagodbom na doživljene događaje visoko ($M=4,19$, na skali od 1 do 5). Istraživanjem se pokazalo kako postoji značajna pozitivna i umjerena povezanost između obiteljske komunikacije i zadovoljstva prilagodbom na doživljeni događaj ($p<0,05$, Spearmanov rho koeficijent=0,387).

Ključne riječi: obitelj, obiteljska otpornost, komunikacija, pozitivni ishodi, mladi

Title: The impact of family communication on positive family outcomes: youth perception

Student: Lucija Lamešić

Mentor: Prof. Martina Ferić, PhD

Program/module: Social pedagogy/Children and youth

Summary:

Main goal of this paper is to gain insight into the youth perception of family communication and its relationship with positive family outcomes. Specific objectives of the paper are related to exploring youth perception of the quality of family communication, events that youth experienced, intensity of those events and association between family communication and positive adjustment to events that youth have experienced.

The research was conducted in the framework of project „Specific characteristics of families at risk: contribution to complex interventions planning“ funded by the Faculty of Educational and Rehabilitational Sciences, University of Zagreb (HRZZ IP-2014-09-9515) and Croatian Science Foundation. The survey was conducted in the period from November of 2018 until May 2019, on a sample of 363 students (first and second graders) who are attending High School of Ivan Švear in Ivanić Grad. For the purposes of this survey an instrument was developed that contained a few different scales, such as short scale collecting socio-demographic data about participants, Family Communication Scale (FCS; Olson, Gorall and Tiesel, 2006) and adjusted Social Readjustment Rating Scale (Holmes and Rahe, 1967). Youth are evaluating the quality of their family communication very high, given the fact that most students are categorized into „high“ (33,5%) and „very high“ (42,3%) categories of quality of family communication.

Youth have on average experienced the mean of 3,87 (between the minimum of 0 and maximum of 20) events, among which 58 students have experienced an average of 2 events. Most frequently experienced events are: *Enrollment into wanted high school* (67,4%), *Arguments with parents are more rare* (29,6%), *Arguments among parents are more rare* (29,3%), *Pet dies* (25,5%), *Breaking up with boyfriend/girlfriend* (23,3%), *Starting a new romantic relationship* (18,9%) and *Illness of a parent* (17,3%). Intensity of experienced events is on average low, with the mean of 2,31 (on a scale from 1 to 5). Youth are on average highly content with the adjustment on experienced events, with the mean of 4,19 (on a scale from 1 to 5). In this survey results are also showing there is significant, positive and moderate association between family communication and contentment with experienced event (Spearman's Rho coefficient=0,387, $p<0,05$).

Key words: family, family resilience, communication, positive outcomes, youth

Sažetak

Summary

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1.Definicije i istraživanja otpornosti	2
1.2.Obiteljska komunikacija u kontekstu obiteljske otpornosti	5
1.3.Komponente obiteljske otpornosti i metodološke implikacije u istraživanju	9
2. OPĆI, SPECIFIČNI CILJ, PROBLEMI, HIPOTEZE	12
3. METODOLOGIJA	13
3.1.Uzorak ispitanika.....	13
3.2.Mjerni instrumenti.....	14
3.3.Postupak provedbe istraživanja.....	15
3.4.Metode obrade podataka	16
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	18
4.1.Obiteljska komunikacija.....	18
4.2.Učestalost, intenzitet i zadovoljstvo prilagodbom na doživljene događaje.....	21
4.3.Povezanost obiteljske komunikacije i pozitivnih ishoda.....	31
5. ZAKLJUČAK	32
6. LITERATURA	34
7. PRILOZI.....	37

1. UVOD

Razvojem teorija ekoloških sustava, s godinama se zasluženno zanimanje za pojedinca proširilo na zanimanje sustava koji ga okružuju, a obitelj je svakako najvažniji. Isti pomak ogleda se i u području istraživanja otpornosti, gdje se veliki potencijal krije u istraživanju područja obiteljske otpornosti. Obiteljska otpornost može se objasniti pomoću procesa suočavanja i prilagodbe, koji se odvijaju u obitelji kao cjelini prilikom susreta s nedaćama (Walsh, 2006, prema Berc, 2012). Koncept obiteljske otpornosti u obiteljima prepoznaje snage, obiteljsku dinamiku, međusobne odnose i društveni milje te na stresne događaje i izazove ne gleda kao na okolnosti koje oštećuju obitelj, već kao priliku za rast i razvoj (McCubbin i McCubbin, 1988, 1996, Walsh, 2003, sve prema Black i Lobo, 2008).

Iako nedovoljno istraženo područje, posebice u Hrvatskoj, koncept obiteljske otpornosti sve je češća tema istraživanja, kako bi se kreirale što učinkovitije intervencije usmjerene na obitelj. Postoji velika potreba za usklađivanjem terminologije, definiranjem glavnog modela otpornosti obitelji te specifičnije, produbiti znanja o povezanosti zaštitnih mehanizama (u interakciji s rizicima) s dobrim ishodima obitelji (Sixbey, 2005, Ferić, Maurović, Žizak, 2016). Upravo u potonjem leži motivacija za odabirom istraživanja povezanosti obiteljske komunikacije (kao zaštitnog čimbenika) s dobrim ishodima obitelji iz perspektive mladih.

Na početku ovog rada naglasak će biti stavljen na teorijsko objašnjenje koncepta obiteljske otpornosti, i uloge komunikacije kao zaštitnog čimbenika u kontekstu obiteljske otpornosti. Kako bi se pobliže objasnio sam koncept, bit će prikazane definicije obiteljske otpornosti i tijekom razvoja znanstvenih istraživanja obiteljske otpornosti te će se objasniti pojam obiteljske komunikacije kao zaštitnog čimbenika obiteljske otpornosti, koji je glavni facilitator u osnaživanju funkcioniranja obitelji i osnaživanja obiteljske otpornosti. O važnosti komunikacije u okviru obiteljske otpornosti govori i činjenica da se intervencije sa svrhom jačanja obiteljske otpornosti prvenstveno fokusiraju na povećavanje sposobnosti članova obitelji u izražavanju i odgovaranju na potrebe, brige te pripremaju obiteljski sustav na suočavanje s krizom (Walsh, 1998). U radu će biti govora o komunikacijskom procesu (i njegovim aspektima) obiteljske otpornosti Frome Walsh (1998) i Olsonovim *Circumplex Model of Marital and Family Systems* (Olson, 2000).

1.1. Definicije i istraživanja obiteljske otpornosti

Kroz 20. stoljeće fokus istraživanja u području otpornosti pomaknuo se s istraživanja individualne otpornosti, prema istraživanjima otpornosti obitelji i zajednica (Nichols, 2013). Istraživanja obiteljske otpornosti u početku nisu uzimala obitelj kao jedinicu, već se obitelj gledala kao čimbenik rizika ili (sasvim suprotno) zaštite, prilikom istraživanja otpornosti članova obitelji (Hawley i DeHaan, 1996).

Obiteljska otpornost može se objasniti kao skup raznih procesa nošenja sa stresom i prilagodbe obitelji na iste, odnosno, kao sposobnost obitelji da „odskoči“ od doživljene nedaće još više ojačana i snalažljivija. (Walsh, 2006, prema Nichols, 2013). Walsh (2006, prema Nichols, 2013) također naglašava kako se radi o aktivnim procesima izdržljivosti, uspravljanja i rasta prilikom doživljavanja izazova i kriza. Hawley i DeHaan (1996) obiteljsku otpornost objašnjavaju kao put koji neka obitelj slijedi, tijekom prilagodbe i razvoja u trenutku doživljavanja stresnih događaja, ali i nakon proteka određenog vremena od doživljavanja istih. Isto tako navode i karakteristike otpornih obitelji, te ih opisuju kao obitelji koje na pozitivan i jedinstven način odgovaraju na nedaće s kojima se suočavaju, ali ovisno o kontekstu, razvojnoj razini obitelji, kombinaciji rizičnih i zaštitnih čimbenika te zajedničko gledište na same nepovoljne događaje. McCubbin i McCubbin (1996, prema Nichols, 2013) obiteljsku otpornost definiraju kao pozitivne obrasce ponašanja, sposobnost za uspješnim funkcioniranjem (kako članova obitelji zasebno, tako i obitelji kao jedinice), pri suočavanju sa stresnim i nepovoljnim događajima, koji inače umanjuju sposobnost obitelji za oporavkom. Otpornost obitelji je vidljiva zadržavanjem integriteta obitelji kao jedinice, a ujedno i vraćanjem dobrobiti članova obitelji.

Istraživanja obiteljske otpornosti imaju korijene već u prvoj polovici 20. stoljeća, s početkom istraživanja obiteljskog stresa, te s prvim definicijama obitelji, poput Burgessove (1926, prema Nichols, 2013), koji je obitelj definirao kao cjelinu koja se sastoji od više osobnosti, koje su u interakciji. Burgess (1937, prema Nichols, 2013) nadalje grupira krize koje pogađaju obitelji u nekoliko kategorija, koje se odnose na promjenu statusa, konflikt članova obitelji zbog krivog shvaćanja uloga, te gubitak članova obitelji (zbog smrti ili rastave). Istraživanja obiteljske otpornosti svoj temelj dobivaju u istraživanju Hilla (1949, prema Nichols, 2013), nakon čijeg se rada teorija nadograđuje. Istražujući obitelji nakon 2. svjetskog rata, koje su se suočavale s brojnim promjenama uzrokovanih razdvajanjem i ponovnim sjedinjenjem obitelji, autor je razvio „ABCX model“, u kojem A-događaj ili stresor u interakciji s B-obiteljskim resursima za suočavanje s krizom, čine X-krizu. Prema Hillu, determinante

ishoda, obiteljski resursi i C-obiteljsko shvaćanje/viđenje događaja, mogu se pronaći u obiteljima (u obliku vrijednosti i struktura). Postavljanjem takvog modela, Hill je u stvari ukazao na pogrešku u kauzalnom shvaćanju da neki stresni događaj uzrokuje krizu, te je predstavio niz medijatorskih varijabli u procesu otpornosti, a koje se može pronaći u obiteljima. Zahvaljujući upravo tim varijablama, omogućio je shvaćanje kako neke obitelji mogu biti otporne usprkos stresorima, te da se otpornost može osnaživati. „ABCX model“ bilo je potrebno nadograditi, čemu se posvetio McCubbin zajedno s brojnim suradnicima (McCubbin, 1979; McCubbin, Dahl, i Hunter, 1976; McCubbin, Dahl, Lester, Benson i Robertson, 1976; McCubbin i Patterson, 1983a, 1983b, 1983c, prema Nichols, 2013), razvijajući druge modele, poput: „Double ABCX model“, „Family Adjustment and Adaptation Response (FAAR) Model“ (McCubbin i Patterson, 1983a; Lavee, McCubbin i Olson, 1983, prema Sixbey, 2005), „T-Double ABCX Model“ (McCubbin i McCubbin, 1987, prema Sixbey, 2005), te „Resiliency Model of Family Adjustment and Adaptation“ (McCubbin i McCubbin, 1993, 1996, prema Nichols, 2013). Henry, Sheffield Morris i Harrist (2015) također opisuju tijekom razvoja istraživanja obiteljske otpornosti, pri čemu su se u prvom valu istraživanja usmjerila na utvrđivanje snaga otpornih obitelji, gdje je obiteljska otpornost bila viđena kao karakteristika koju obitelj posjeduje. U drugom valu otpornost obitelji se počela shvaćati kao proces te se naglasak stavio na zaštitne mehanizme, ekosustave i specifične rizike. Autorice također naglašavaju kako je u trećem valu, koji je tek pred nama, važno definirati terminologiju i postaviti temeljni model u istraživanju otpornosti obitelji.

Određeni dio istraživača obiteljske otpornosti (primjerice, u prvom valu istraživanja) svoj je rad usmjerio na otkrivanje snaga (i zaštitnih čimbenika) obitelji. Tako primjerice Otto (1962a, 1962b, 1963, prema Nichols, 2013) navodi 12 kriterija u procjeni snaga obiteljske otpornosti: omogućavanje ostvarenja fizičkih, emocionalnih i duhovnih potreba obitelji, osjetljivost prema potrebama obitelji, učinkovita komunikacija, pružanje podrške, sigurnosti i poticaja, poticanje i održavanje pozitivnih odnosa u i izvan obitelji, rast i razvoj, uključivanje u mjere samopomoći i prihvaćanje pomoći (kad je potrebno), održavanje obiteljskih uloga fleksibilnima, korištenje krize kao prilike za razvoj, poticanje i održavanje odnosa u zajednici, međusobno poštivanje jedinstvenosti članova obitelji, briga za jedinstvo obitelji te suradnja unutar obitelji. Slične snage navode i DeFrain i Asay (2007, prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016), među kojima ističu sposobnost nošenja s nedaćama, poštivanje i ljubav, pozitivnu komunikaciju, predanost, duhovnu dobrobit i zajedničko vrijeme obitelji. Ovakvom pristupu shvaćanja obiteljske otpornosti zamjera se zanemarivanje interakcije rizika i zaštitnih čimbenika (Ungar, 2013,

prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016), zbog čega se više istraživača okreće prema proučavanju obiteljske otpornosti kao procesa. Masten i Powell (2003, prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016) navode kako su istraživanja pokazala da otpornost nije stabilna, te da se obitelj može pokazati otpornom u jednoj situaciji, međutim u drugim situacijama to ne mora biti slučaj. Obiteljski sustavi sposobni su za promjene kako bi se prilagodili razvojnim potrebama ili situacijskim stresorima, s obzirom na vrijeme, životni ciklus ili socijalizacijski proces (Olson, 2000). Slično navodi i Walsh (1996, 2003) u svojim radovima, pri čemu naglašava razvojnu perspektivu u nošenju obitelji sa stresom kroz vrijeme, a također naglašava kako brojni stresori nisu događaji koji se događaju samo jednom, već ih gleda kao set promjenjivih uvjeta koji imaju svoju prošlost i budućnost. Navedenu razvojnu (vremensku) perspektivu ističu i DeHaan, Hawley i Deal, (2002, prema Hawley, 2013). Osim razvojne perspektive, u objašnjavanju koncepta otpornosti Walsh (2003) naglašava važnost uzimanja u obzir individualnih, obiteljskih, socijalnih, kulturalnih odgovora na stresore. Također ističe kako je put otpornosti jedinstven za svaku obitelj, što ističu i DeHaan i sur. (2013), koji navode da ne prolaze sve obitelji kroz iste faze procesa otpornosti. Obitelji koje pokazuju otpornost, nemaju uvijek isti odgovor ili reakciju na krizu, njihove strategije nošenja s nedaćama ne moraju biti učinkovite u različitim razvojnim stadijima obitelji (Walsh, 2003). Kao što i obiteljska otpornost može biti fluidna, mogu biti i faktori rizika, koji u nekom kasnijem periodu života obitelji mogu postati zaštitni čimbenik.

Hawley i DeHaan (1996) utvrđuju nekoliko zajedničkih elemenata većine definicija obiteljske otpornosti, poput: prisutnost teškoće (bez koje nema otpornosti), posjedovanja sposobnosti za napredak i razvoj nakon doživljenog događaja, te orijentacija na pozitivno i dobrobit (umjesto na „patološko“ u obitelji). Obiteljska otpornost može značiti i stjecanje novih resursa za nošenje s nedaćama, tj. sposobnosti korištenja inovativnih načina odgovora na nedaće. Može se povećati obiteljska fleksibilnost, uravnotežiti bliskost i odvojenost, održavati međusobna podrška, povećati socijalna i ekonomska podrška, te vještine rješavanja problema i konflikata (Walsh, 2006, prema Hawley, 2013). Wolin i Wolin (1993, prema Walsh, 1998) navode to kao „paradoks otpornosti“, gdje teška vremena mogu postati najbolja vremena.

1.2. Obiteljska komunikacija u kontekstu obiteljske otpornosti

Obiteljska komunikacija u okviru istraživanja obiteljske otpornosti spominje se najviše kao zaštitni mehanizam, o čemu će biti više riječi kroz poglavlje. Epstein i sur. (1993, prema Akhlaq, Iqbal Malik i Aslam Khan, 2013) govore o obiteljskoj komunikaciji kao načinu na koji se verbalne i neverbalne informacije izmjenjuju između članova obitelji. Obiteljska komunikacija izrazito je važna, jer omogućuje članovima izražavanje potreba, želja i briga te članovi obitelji kroz komunikaciju mogu riješiti probleme s kojima se susreću (Peterson i Green, 2009, prema Akhlaq, Iqbal Malik i Aslam Khan, 2013).

Učinkovita komunikacija već je ranije u tekstu spomenuta kao snaga otpornih obitelji (primjerice Otto, 1962a, 1962b, 1963, prema Nichols, 2013). Među istraživanjima zaštitnih mehanizama kao komponente obiteljske otpornosti, Benzies i Mychasiuk (2008, 2009, prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016) među zaštitnim mehanizmima u obitelji navode stabilnost partnerskog odnosa i dobru komunikaciju, kao i strukturu obitelji, obiteljsku povezanost, podržavajuće interakcije na razini djeteta-roditelj, osiguravanje kognitivno stimulirajućeg okruženja, vanjsku mrežu podrške, prikladan prostor za život i stanovanje, stabilne i dostatne prihode te prilike za međugeneracijsko učenje. Black i Lobo (2008) kao faktore otpornosti, odnosno zaštitne mehanizme navode pozitivan pogled (na život), duhovnost, obiteljski sklad, fleksibilnost, komunikaciju, upravljanje financijama, zajedničko provođenje vremena, rutine i rituale, te socijalnu podršku. White (1996) navodi rezultate dobivene istraživanjem koji se odnose na pozitivnu povezanost percipirane učinkovite i otvorene obiteljske komunikacije, te negativnu povezanost između otvorene komunikacije i konflikta u obitelji. DeFrain (1999, prema Black i Lobo, 2008) navodi kako je skladna komunikacija suština načina na koji obitelj stvara zajednički osjećaj smislenosti, razvija strategije nošenja sa stresom te zadržava slaganje i ravnotežu. Karakteristike komunikacije zamijećene u „zdravim“ obiteljima su izravnost, jasnoća, iskrenost i specifičnost (Lindsey i Mize, 2001). Otvoreno dijeljenje emocija u dobro obiteljima koje dobro funkcioniraju se ogleda kroz ponašanje, ton glasa, riječi, dostupnost i komunikacijske obrasce. S druge strane, obrasci destruktivne komunikacije su često karakterizirani povlačenjem, nerazriješenom ljutnjom (Stanley, Markman i Whitton, 2002, prema Black i Lobo, 2008). Navedeno ne znači da otporne obitelji nikad ne doživljavaju neugodne emocije poput ljutnje, nego su spremni slušati, razumjeti i poštivati razloge članova obitelji za osjećanje neugodnih emocija (Golby i Bretherton, 1999, prema Black i Lobo, 2008). Kelly i Emery (2003, prema Black i Lobo, 2008) ističu kako pregovaranje o rješenjima problema uključuje prihvaćanje razlika, prilikom čega je važno da svi članovi obitelji

komuniciraju sa suosjećanjem i razumijevanjem. Obitelji koje dobro funkcioniraju u komunikaciji izbjegavaju povlačenje, kritiziranje i okrivljavanje, a nakon rješenja problema, važno je pomirenje, kako bi se u obiteljskom okruženju održala ravnoteža te osjećaji ugodnosti i sigurnosti.

Formirani obrasci odnosnog funkcioniranja u obitelji, koji služe u ostvarenju razvojnih zadataka u obitelji, mogu biti evaluirani koliko dobro štite obitelj od neželjenih ishoda prilikom izlaganja riziku. Nazivajući ih obiteljskim zaštitnim procesima, Patterson (2002) navodi sljedeće: obiteljska kohezija, fleksibilnost, komunikacija i značenje koje obitelj pridaje pojavama (događanjima, obiteljskom identitetu i pogledu na svijet). Komunikacijski obrasci u obitelji su facilitirajuća dimenzija za ostvarenje očekivane kohezivnosti i fleksibilnosti obitelji, kao i za ostvarenje osnovnih funkcija obitelji. Postoje dvije vrste komunikacije: afektivna i instrumentalna. Afektivnom komunikacijom u obitelji se izražava ljubav i podrška među članovima te se ostvaruje funkcija brige. Za razliku od afektivne, instrumentalnom komunikacijom se smatraju načini na koje članovi obitelji izražavaju zadatke u okviru uloga članova, postavljaju pravila, donose odluke te rješavaju konflikte. Povećana izloženost riziku može ugroziti dotadašnje obrasce afektivne komunikacije i dovesti do potiskivanja neugodnih afekata, čije potiskivanje kroz dulji period može dovesti do bihevioralnih teškoća i narušavanja drugih obiteljskih procesa. Gledano s druge strane, dobro nošenje, tj. upravljanje rizikom može dovesti do poboljšanja kako afektivne, tako i instrumentalne komunikacije. Komunikacija za obitelji može biti učinkovita i imati zaštitnu funkciju, no loše razvijeni komunikacijski stilovi mogu povećati rizik. Od četiri navedena procesa, komunikacija ima ulogu facilitatora za ostala tri procesa, što joj daje na velikoj važnosti kao zaštitnog mehanizma i doprinosa obiteljskoj otpornosti (Patterson, 2002).

U istraživanju obiteljske otpornosti, Walsh (1998) navodi kako svaka obitelj ima potencijal za razvoj otpornosti, te da navedeni potencijal možemo povećati jačanjem ključnih obiteljskih procesa, koji imaju medijatorski učinak na stresore u obitelji te učinak na tijek kriznih događaja koje neka obitelj doživljava. Od ključnih obiteljskih procesa navodi:

- obiteljski sustav vjerovanja (traženje značenja u nedaćama, pozitivan pogled i duhovnost),
- organizacijske obrasce (fleksibilnost, povezanost te socijalni i ekonomski resursi) te
- komunikacijske procese (jasnoća, otvorena emocionalna ekspresija i suradničko rješavanje problema).

S obzirom na temu rada, daljnji tekst usmjerava se na detaljnije objašnjenje komunikacijskih procesa i pojedinih aspekata komunikacije. Jasnoća kao prvi aspekt komunikacije koji Walsh (1998) spominje, odnosi se na slanje jasnih, direktnih i dosljednih poruka i pokazivanje takvih ponašanja, te na objašnjavanje dvosmislenih ili nejasnih informacija. Pod time misli na važnost da članovi obitelji trebaju govoriti što misle, i misliti ono što govore, verbalne i neverbalne poruke uskladiti i biti dosljedan pri tome. Suprotno, pri nejasnoj ili nerazriješenoj komunikaciji dolazi do nesporazuma. Isto tako objašnjava kako je u kriznoj ili stresnoj situaciji, samu situaciju potrebno objasniti, kako bi članovi obitelji imali usklađeno, zajedničko viđenje situacije te potrebne informacije za daljnje postupanje i nošenje sa situacijom, za razliku od zaštite od informacija, prešućivanja ili tajenja informacija. Slično navodi i Koenig Kellas (2015, prema Theiss, 2018), kada govori o obiteljskim pričama, koje reflektiraju kako članovi obitelji shvaćaju nedaće, pripisivanje krivnje i percepciju kontrole. Pripovijedanjem obiteljskih priča, članovi obitelji mogu formirati zajedničko viđenje nedaće, što im pomaže u procesiranju, organizaciji te pronalasku značenja događaja kroz koje su prošli. Drugi aspekt komunikacijskog procesa odnosi se na otvorenu emocionalnu ekspresiju, pod time se misli na otvoreno pokazivanje cijelog spektra emocija (od ugodnih do neugodnih), empatiju, toleranciju na različitosti, prihvaćanje odgovornosti za vlastite osjećaje i ponašanje, izbjegavanje okrivljavanja te korištenje humora. Nadovezujući se na prethodne navode o tajanju informacija o rizičnoj situaciji, kako bi se člana obitelji „zaštitilo“, u kontekstu emocija, spominje se tajenje i zatvaranje komunikacije, kako bi se „zaštitili“ osjećaji članova obitelji, što kasnije može imati loše ishode (Walsh, 1998). Treći aspekt procesa komunikacije odnosi se na zajedničko (suradničko) rješavanje problema u koje Walsh (1998) svrstava: identificiranje (prepoznavanje i imenovanje) problema, stresora, opcija i zapreka (u rješavanju problema), kreativnost u rješavanju problema (tzv. *brainstorming*), snalažljivost u stresnoj situaciji, zajedničko donošenje odluka (pregovaranje, pravednost, uzajamnost), rješavanje konflikata, fokusiranje na cilj, građenje na uspjesima (uz učenje na pogreškama), proaktivnost (preveniranje problema, izbjegavanje kriza i pripremanje za buduće izazove).

Olson (2000) je u svom *Circumplex Model*-u izdvojio tri dimenzije, koje se pojavljuju u brojnim teorijskim modelima koji uključuju obitelji, kao i u terapijskim pristupima orijentiranim na obitelji; to su obiteljska kohezivnost, fleksibilnost i komunikacija. Obiteljska kohezija definirana je kao emocionalna povezanost između članova obitelji. Fleksibilnost je definirana kao kvaliteta i izražavanje vještina vođenja i organizacije, povezanosti uloga te pravila i pregovora. Komunikacija je u modelu izražena kao posjedovanje pozitivnih

komunikacijskih vještina. Glavna hipoteza modela je da se uravnotežene razine kohezije i fleksibilnosti mogu povezati sa zdravim funkcioniranjem obitelji, dok se vrlo niske ili visoke razine modela mogu povezati s problemima u obiteljskom funkcioniranju (Olson, 2011). Navedene obiteljske dimenzije u modelu temeljene su na shvaćanju obiteljskog funkcioniranja kao zakrivljenog, čime se misli da je optimalno funkcioniranje obitelji na središtu dimenzija kohezije i fleksibilnosti (Franklin, Streeter i Springer, 2001). Craddock (2001) potvrđuje hipotezu, navodeći da su obitelji s višim bodovima na instrumentima samoprocjene (koji su proizašli iz teorije modela) imale povišene razine obiteljskog stresa i snižene razine obiteljskog zadovoljstva. Komunikacijska dimenzija je negativno i značajno povezana s rigidnosti, kaotičnošću te povlačenjem (kao krajnostima dimenzija fleksibilnosti i kohezivnosti). Model i instrumenti za procjenu obitelji koji su proizašli iz modela, su kreirani za kliničku procjenu, planiranje tretmana te istraživanja učinkovitih ishoda bračne i obiteljske terapije (Olson, 1993, 1996, prema Olson, 2000). Kao i kod Pattersona (2002), i Olson (2000) u *Circumplex Modelu*, navodi obiteljsku komunikaciju kao facilitirajuću dimenziju. Obiteljska komunikacija se prema navedenom autoru može mjeriti istražujući obitelj kao cjelinu, te njihove vještine aktivnog slušanja (i empatije), govorenja (u svoje ime), razine samootkrivanja u smislu dijeljenja vlastitih osjećaja, jasnoće, izražavanja poštovanja i brige. U modelu se komunikacija ističe kao facilitator na ostalim dimenzijama – fleksibilnosti i kohezije. Obitelji koje nisu na krajnostima navedenih dimenzija, već ih se smatra „uravnoteženima“ pokazuju pozitivniju komunikaciju u usporedbi s obiteljima koje su na krajevima dimenzija. Smatra se da dobre komunikacijske vještine pomažu obiteljima održati ravnotežu na dimenzijama fleksibilnosti i kohezije. Suprotno od toga, loše komunikacijske vještine povezane su s pomacima obitelji na krajnosti dimenzija. Radom na komunikacijskim vještinama članovi obitelji mogu postati svjesniji trenutnih želja i potreba u obiteljskom sustavu, te ih lakše izraziti. Barnes i Olson (1985) otkrili su kako je pozitivna obiteljska komunikacija na razini roditelj-adolescent povezana s bliskošću članova obitelji, većim pokazivanjem naklonjenosti te višom razinom fleksibilnosti u rješavanju problema. Mirnics, Vargha, Toth i Bagdy (2010) navode u rezultatima istraživanja, kako je obiteljska komunikacija povezana sa spontanom izražavanjem intimnih potreba i potrebe za provođenjem zajedničkog vremena. Učestala komunikacija bila je negativno povezana sa spominjanjem negativnih događaja u odnosu, što može doprinijeti učinkovitoj raspravi o problemima i povećanju u vremenu provedenom zajedno. Iako komunikaciju smatra važnom, Olson (2000) ju ne smatra svemogućom, navodeći kako je poboljšanje komunikacijskih vještina važno za postizanje promjena na dimenzijama kohezivnosti i fleksibilnosti obitelji, no samo rad na komunikacijskim vještinama nije dovoljan. Perosa i Perosa (2001, prema Schrodtt, 2005)

navode kako je opisivanje obiteljske komunikacije kao pozitivne i negativne, odnosno „dobre“ i „loše“ previše pojednostavljeno, što su Koerner i Fitzpatrick (2002, prema Schrodtt, 2005) nastojali unaprijediti istraživanjem obiteljske komunikacije. Njihovi nalazi leže u tri aspekta komunikacije: izražavanje (uolikoj mjeri su članovi obitelji potaknuti na otvoreno izražavanje ideja i osjećaja u obitelji), strukturalni tradicionalizam (vjerovanja o braku i o skladu među članovima obitelji) te izbjegavanje (povlačenje; izbjegavanje konflikta potiskivanjem neugodnih tema ili nametanjem sklada) (Fitzpatrick i Ritchie, 1994, prema Schrodtt, 2005). Schrodtt (2005) navodi kako su izražavanje, strukturalni tradicionalizam i izbjegavanje konflikata (kao aspekti komunikacije) povezani s percepcijama obiteljske kohezije i fleksibilnosti, te zaista mogu facilitirati obiteljsko funkcioniranje.

1.3. Komponente obiteljske otpornosti i metodološke implikacije u istraživanju

U potrazi za objašnjenjem, tj. definicijom obiteljske otpornosti, ranije u tekstu moglo se uočiti postojanje raznih definicija, no ono što se kod većine autora u recentnijoj literaturi može izdvojiti, su komponente obiteljske otpornosti: rizik, zaštitni čimbenici i dobri ishodi (Patterson, 2002).

Rizik. Masten i Coatsworth (1998, prema Patterson, 2002) raspravljajući o riziku, navode kako rizik mora biti značajan da bi osoba nakon doživljavanja istog bila otporna (ne uzimaju u obzir normativne, životne rizike), stoga za njih značajan rizik predstavljaju visokorizično stanje uslijed dugotrajne i kronične izloženosti socijalnoj nedaći (poput siromaštva), doživljaj traumatičnog događaja ili strašne nedaće poput rata, ili kombinaciji visokorizičnog stanja i traumatičnog događaja. Windle (2011) navodi kako rizici mogu biti okolnosti ili događaji biološke, psihološke, socijalne ili ekonomske prirode, a rizicima se mogu smatrati i „veliki životni događaji“ (stresori), koji uvelike utječu na funkcioniranje (Coddington, 1972, Holmes i Rahe, 1967, Johnson, 1986, sve prema Clements, Aber i Seidman, 2008). Lazarus naglašava važnost i manjih stresora (s kojima se pojedinci suočavaju svakodnevno), koji imaju višu povezanost s negativnim ishodima, nego veliki stresori (DeLongis i sur., 1988, Kanner i sur., 1981, sve prema Clements, Aber i Seidman, 2008). Patterson (2002), koja svoj rad temelji na teoriji stresa, navodi kako stresore (stresne događaje ili rizike) osobe percipiraju subjektivno, ali se istraživanjem nastoje i objektivno definirati. Pod time se misli da subjektivna prosudba obitelji o zahtjevima s kojima se suočavaju može obitelji učiniti manje ili više vulnerabilnima, time se stvara obrazac (dobre ili loše) prilagodbe na rizični događaj. Ferić, Maurović i Žižak (2016) navode kako je važno obratiti pozornost na trajanje izloženosti riziku (kratkotrajno ili dugotrajno) te je važno sagledati i razvojne faze obitelji prilikom izlaganja riziku, jer u

određenim razvojnim fazama doživljeni rizik može utjecati snažnije na obitelj (Simon, Murphy i Smith, 2005, prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016). U ovom radu obuhvaćeni su normativni događaji (rizici), koje većina pojedinaca (u kontekstu ovog rada: mladih) može doživjeti, operacionalizirani su kao „doživljeni događaji“, jer ne možemo govoriti o njihovoj prirodi kao pozitivnoj ili negativnoj. Premisa je da svi navedeni događaji mogu zahtijevati od obitelji određenu razinu promjene, reorganizacije i prilagodbe, te mogu narušiti obiteljsko funkcioniranje. U istraživanje je uključeno (i prilagođeno) 40 događaja, na Holmesovoj i Raheovoj (1967) *Ljestvici društvene prilagodbe (Social Readjustment Rating Scale/SRRS)*. Holmes i Rahe (1967) nisu obuhvatili samo događaje koji su potencijalno negativni za pojedince, već su obuhvatili i socijalno poželjne događaje, koji su u skladu s vrijednostima poput osobnog uspjeha, materijalizma, učinkovitosti, okrenutosti prema budućnosti i konformizma. Navedeno je u skladu s tvrdnjom da stresor predstavlja zahtjev postavljen nekoj obitelji, koji zahtijeva promjenu u obiteljskom sustavu (McCubbin i McCubbin, 1993, prema Black i Lobo, 2008).

Zaštitni čimbenici. O zaštitnim čimbenicima i mehanizmima bilo je više rečeno ranije u tekstu, kada se govorilo o komunikaciji kao zaštitnom čimbeniku obiteljske otpornosti, stoga će u ovom poglavlju biti manje riječi o mogućim zaštitnim čimbenicima i mehanizmima. Zaštitni čimbenici su oni koji u interakciji s rizikom doprinose otpornosti obiteljskog sustava (Patterson, 2002b, prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016). Zaštitni mehanizmi facilitiraju prilagodbu obitelji, odnosno sposobnost obitelji da zadrži integritet i funkcioniranje, kako bi moglo biti omogućeno ispunjavanje razvojnih zadataka (McCubbin i McCubbin, 1993, prema Black i Lobo, 2008), pri čemu se može istražiti koliko dobro pojedini čimbenici štite obitelj od nepovoljnih ishoda prilikom interakcije s rizicima (Patterson, 2002). Ferić, Maurović i Žižak (2016) prilikom operacionalizacije koncepta otpornosti obitelji rade distinkciju između zaštitnih čimbenika i zaštitnih mehanizama. Pod zaštitnim čimbenicima misli se na snage i resurse unutar (ali i izvan) obitelji, koji potiču kapacitet obitelji za prilagodbom u situaciji nedaće (Windle, 2011). Pod zaštitnim mehanizmima misli se na način na koji neki zaštitni čimbenik poboljšava ishode prilikom izloženosti riziku (Luthar, Sawyer i Brown, 2006, prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016). U radu će se posvetiti isključivo komunikaciji kao zaštitnom čimbeniku, s obzirom na njenu važnost koji brojni autori naglašavaju, a u samom istraživanju mjerena je *Skalom obiteljske komunikacije* (Olson, Gorall i Tiesel, 2006).

Dobri ishodi. Dobar ishod se može definirati kao obiteljska prilagodba, odnosno proces vraćanja ravnoteže između rizika s kojima se obitelj suočava te sposobnosti obitelji da se nosi

s istima (Patterson, 1988, prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016). Patterson (2002) navodi kako je jedan od načina konceptualizacije obiteljskog ishoda (primjerice, hoće li neka obitelj biti otporna) je razina do koje obitelj uspješno ispunjava svoje funkcije. Ishodi mogu biti dobri i loši (tj. pozitivni i negativni), a podijeljeni su prema funkcijama obitelji (integritet obitelji, financijska podrška, odgoj i socijalizacija, zaštita ranjivih članova). Pod dobrim ishodima, autorica navodi: predanost i održavanju obitelji kao jedinice, dobivanje djeteta/djece koje je planirano i željeno, adekvatno odijevanje i prehrana, siguran dom, izražavanje ljubavi i međusobne podrške, sigurno privržena djeca, posvećenost braku te posvećenost djetetu/članu obitelji s teškoćama. Pod lošim ishodima navodi: razvod, zanemarivanje djeteta, beskućništvo, nasilje u obitelji, zlostavljanje djece i odraslih. Dobri ishodi u ovom radu operacionalizirani su kroz razinu subjektivne procjene zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljeni stresni događaj.

Istraživanje koncepta otpornosti obitelji kompleksno je, stoga je važno u obzir uzeti vremensku perspektivu i promjenjivost (nestabilnost) otpornosti, zbog čega se predlaže istraživati koncept longitudinalnim istraživanjem (Fergusson i Zimmerman, 2005, Walsh, 2013, sve prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016). Slično navodi i Patterson (2002, prema DeHaan i sur., 2013). DeHaan i sur. (2013) navode kako teškoća istraživanja obiteljske otpornosti leži u činjenici da je jedinica analize obitelj kao cjelina te da podaci (o obitelji) koje dobivamo zbrajanjem individualnih rezultata pojedinih članova obitelji imaju ograničenja. Također su problematizirali uzimanje podataka u jednoj vremenskoj točki, kada je zbog prirode otpornosti kao procesa potrebno istraživati obitelj kroz dulji vremenski period, stoga predlažu uzimanje podataka u barem tri vremenske točke: prije krize, za vrijeme krize te nakon krize. Istraživanje za potrebe ovog rada provodilo se u jednoj vremenskoj točki, no u nacrtu upitnika, nastojalo se smanjiti „vremenski“ problem, uključivanjem dvije vremenske točke: sudionike se pitalo a) jesu li doživjeli određeni događaj u posljednjih godinu dana, te b) utječe li još uvijek taj događaj na njihovu obitelj.

2. OPĆI, SPECIFIČNI CILJ, PROBLEMI, HIPOTEZE

Opći cilj ovog diplomskog rada je steći uvid u percepciju kvalitete obiteljske komunikacije i njenu povezanost s pozitivnim obiteljskim ishodima (perspektiva mladih). **Specifični ciljevi** rada odnose se na istraživanje percepcije kvalitete obiteljske komunikacije, doživljenih stresnih događaja u posljednjih godinu dana, njihovih intenziteta i razina prilagodbe, te povezanosti obiteljske komunikacije s pozitivnom prilagodbom obitelji na doživljene događaje, iz perspektive mladih.

U skladu s navedenim općim i specifičnim ciljevima rada, postavljeni su istraživački problemi i hipoteze, koje će se u radu provjeravati.

Problem 1: Istražiti percepciju kvalitete obiteljske komunikacije od strane srednjoškolaca iz Ivanić Grada.

H1: S obzirom na to da je navedeno problemsko pitanje djelomično eksplorativno, ne postavlja se odgovor o kvaliteti obiteljske komunikacije, nego će se na problemsko pitanje odgovoriti samim istraživanjem.

Problem 2: Utvrditi broj doživljenih stresnih događaja s kojima se obitelj srednjoškolaca suočila u posljednjih godinu dana, koji je bio intenzitet doživljenih stresnih događaja te razina prilagodbe obitelji na iste.

H2: Srednjoškolci Ivanić Grada doživjeli su u prosjeku dva stresna događaja u posljednjih godinu dana.

H3: Intenzitet doživljenih stresnih događaja koje su doživjeli srednjoškolci Ivanić Grada u prosjeku je srednji (umjereni).

H4: Srednjoškolci Ivanić Grada u prosjeku su uglavnom zadovoljni razinom prilagodbe obitelji na doživljene stresne događaje.

Problem 3: Istražiti povezanost kvalitete obiteljske komunikacije i pozitivne obiteljske ishode.

H5: Postoji pozitivna povezanost kvalitete obiteljske komunikacije i zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje.

3. METODOLOGIJA

3.1. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku učenika prvih i drugih razreda Srednje škole Ivan Švear Ivanić Grad te njihovih roditelja. S obzirom na to da je glavni koncept koji se istražuje u istraživanju koncept obiteljske otpornosti, u istraživanje su bili uključeni učenici i njihovi roditelji, odnosno jedan roditelj te su učenici i njihovi roditelji predstavljali obiteljski par. U istraživanje je uključeno N=172 obiteljska para (N=172 učenika, N=172 roditelja) te N=191 učenik koji su bili neupareni s roditeljima u obiteljske parove. Za dio istraživanja prikazanog u ovom diplomskom radu uzorak čini samo populacija mladih (srednjoškolaca) Ivanić Grada. U obradu podataka uzeti su učenici Srednje škole Ivan Švear Ivanić Grad, koji čine uzorak N=363.

Na pitanje o spolu odgovorilo je 354 učenika, za 9 učenika nedostaje odgovor. U navedenom uzorku je uključeno 53,4% djevojaka (N=189) i 46,6% mladića (N=165). Raspon godina je od 13 do 18, a prosječna dob je 15 godina ($M=15,35$, $SD_{dob}=0,715$).

Srednja škola Ivan Švear Ivanić Grad ima različite programe, odnosno usmjerenja koje učenici mogu pohađati: gimnazijski program, strukovni četverogodišnji i strukovni trogodišnji. Gimnazijski program pohađa 30,6% (N=111), strukovni četverogodišnji program njih 46,8% (N=170), strukovni trogodišnji program pohađa 22,6% (N=82) učenika. Opis uzorka prema sociodemografskim obilježjima vidljiv je u Tablici 1.

Tablica 1. Opis uzorka prema sociodemografskim obilježjima (spol, vrsta škole)

Spol	N	%
Muško	165	46,6
Žensko	189	53,4
Vrsta škole	N	%
Srednja strukovna trogodišnja	82	22,6
Srednja strukovna četverogodišnja	170	46,8
Gimnazija	111	30,6

3.2. Mjerni instrumenti

Istraživanje je provedeno u okviru projekta „Specifična obilježja obitelji u riziku: doprinos razvoju kompleksnih intervencija“ Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (HRZZ IP-2014-09-9515) i Hrvatske zaklade za znanost. Za potrebe istraživanja izrađen je instrument koji se sastoji od kratkog upitnika o demografskim podacima, skale obiteljske komunikacije te upitnika društvene prilagodbe (o doživljenim stresnim događajima, njihovom intenzitetu i prilagodbi na navedene). Instrumenti koje su ispunjavali učenici i njihovi roditelji razlikuju se u upitniku o socio-demografskim podacima (upitnik za roditelje je opširniji) i u upitniku društvene prilagodbe na doživljene stresne događaje (čestice/stresni događaji su prilagođeni ciljanim populacijama). Cjeloviti instrument nalazi se u Prilogu 4. na kraju rada.

Za potrebe ovog rada, u obradu podataka i prikaz rezultata, uzeti su podaci prikupljeni na uzorku učenika srednje škole, dok je za obradu podataka prikupljenih na uzorku populacije roditelja učenika ostavljeno prostora za buduće znanstvene radove.

- 1) Upitnik sociodemografskih obilježja (verzija za učenike) izrađen je za potrebe istraživanja i sadrži pitanja o spolu, dobi i vrsti škole koju pohađaju sudionici.
- 2) *Upitnik obiteljske komunikacije* (eng. *Family Communication Scale/FCS*, Olson, Gorall i Tiesel, 2006) dio je baterije/paketa upitnika *FACES IV* (eng. *Family Adaptability and Cohesion Scales, 4th edition*), prilagođena je verzija *Parent-Adolescent Communication Scale* (Barnes i Olson, 1985). Sastoji se od 10 čestica, kojima se ispituje kvaliteta obiteljske komunikacije: *Članovi naše obitelji zadovoljni su kako komuniciraju jedni s drugima,*
Članovi naše obitelji spremni su poslušati što drugi imaju za reći,
Članovi naše obitelji pokazuju svoju naklonost jedni drugima,
Članovi naše obitelji mogu jedni od drugih tražiti ono što žele,
Članovi naše obitelji mogu jedni s drugima mirno raspravljati o problemima,
Članovi naše obitelji međusobno raspravljaju o svojim idejama i uvjerenjima,
Kada netko od članova naše obitelji postavi pitanje o drugom članu obitelji, dobije iskren odgovor,
Članovi naše obitelji nastoje razumjeti osjećaje drugih članova,
U našoj obitelji se niti u ljutnji ne govore loše stvari o drugim članovima, te
Članovi naše obitelji iskreno pokazuju osjećaje jedni drugima.

Sudionicima je bila ponuđena skala od 1 do 5, na kojoj su zaokružili mjeru slaganja s navedenim tvrdnjama na Likertovoj skali, pri čemu su mjere skale značile 1-Uopće se ne slažem, 2-Uglavnom se ne slažem, 3-Niti se slažem, niti se ne slažem, 4-Uglavnom se slažem, 5-U potpunosti se slažem. Visoki rezultati na skali upućuju na dosljednu i učestalu pozitivnu obiteljsku komunikaciju (Craddock, 2001).

- 3) Adaptirana verzija *Ljestvice društvene prilagodbe* (eng. Social Readjustment Rating Scale/SRRS, Holmes i Rahe, 1967) prilagođena za učenike, sadržavala je 40 čestica u kojima su bili navedeni događaji u obitelji, koje su mladi i njihove obitelji mogle doživjeti u posljednjih godinu dana.

Svaka čestica je kraj navedenog događaja sadržavala potpitanja pod a), b), c) i d). Nakon pročitane tvrdnje, učenici su prvo odgovarali na potpitanje a) *Jeste li doživjeli taj događaj u posljednjih godinu dana?*, ukoliko je njihov odgovor bio NE, mogli su prijeći na sljedeći događaj u obitelji.

Ukoliko je njihov odgovor bio DA, bilo je potrebno zaokružiti odgovor DA/NE na potpitanje b) *Utječe li taj događaj još uvijek na uznemirujući način na tvoju obitelj?*, zaokružiti brojku od 1-Uopće nije imao utjecaja do 5-Vrlo snažno je utjecao na potpitanje c) *Koliko je taj događaj uznemirujuće utjecao na tvoju obitelj?*, te procijeniti česticu na skali Likertovog tipa od 1-Jako nezadovoljan do 5-Jako zadovoljan na potpitanje d) *Koliko si zadovoljan načinom na koji se tvoja obitelj prilagodila na ovu promjenu?*.

3.3.Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno u periodu od kraja studenog 2018. do početka svibnja 2019. godine, u Srednjoj školi Ivan Švear. Razlog tako dugog perioda provedbe istraživanja je organizacijski, sudionici su ispunjavali upitnike na satovima razrednog odjela (učenici) te na roditeljskim sastancima ili kod kuće (roditelji). Zbog velikog broja razreda i obaveza sudionika na kraju 1. polugodišta, neke sudionike bilo je moguće obuhvatiti tek u 2. polugodištu (između kojih su bili i zimski praznici). Primjenu upitnika provodile su autorica rada (studentica završne godine diplomskog studija socijalne pedagogije) i stručna suradnica u školi.

Primjena upitnika provodila se metodom papir-olovka, a predviđeno vrijeme za ispunjavanje upitnika bilo je 20 minuta, pri čemu je učenicima bila pružena mogućnost dodatnog pojašnjavanja nejasnoća i pitanja tijekom ispunjavanja. Sudjelovanje u istraživanju bilo je

dobrovoljno, sudionici su u bilo kojem trenutku mogli odustati od sudjelovanja. Neposredno prije podjele upitnika, učenicima su podijeljeni listovi za pisanu suglasnost o sudjelovanju u istraživanju, na kojima su im bile dostupne informacije o istraživanju, provedbi istraživanja, mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku te o povjerljivosti informacija koje daju ispunjavanjem upitnika. Sudionicima su i usmeno bile upućene informacije o cilju istraživanja, trajanju ispunjavanja upitnika, dobrovoljnosti sudjelovanja u istraživanju (i mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku) te anonimnosti.

3.4. Metode obrade podataka

Podaci dobiveni u istraživanju obrađeni su metodom deskriptivne statistike, prilikom čega su izračunate frekvencije, aritmetičke sredine, standardne devijacije, najmanji i najveći rezultat. Varijable potrebne za utvrđivanje korelacije prvotno su testirane Kolomogorov-Smirnovim testom za testiranje normalnosti distribucije, nakon čega je za utvrđivanje korelacije između varijabli kvalitete obiteljske komunikacije i pozitivnih ishoda primijenjen Spearmanov test.

Podaci o percepciji kvalitete obiteljske komunikacije od strane mladih dobiveni su metodama deskriptivne analize, tj. računanjem frekvencija na pojedinim česticama skale obiteljske komunikacije, ukupnom zbroju skale obiteljske komunikacije. Zatim su kreirane kategorije percipirane kvalitete obiteljske komunikacije od vrlo niske do vrlo visoke procjene kvalitete obiteljske komunikacije, te su ostvareni rezultati uspoređeni s rezultatima koje su dobili autori skale (Olson, Gorall i Tiesel, 2006). Rezultati na skali podijeljeni su u pet kategorija, prema procjenama kvalitete obiteljske komunikacije, kako su predložili i autori skale (Olson, Gorall i Tiesel, 2006). U kategoriju vrlo niske kvalitete obiteljske komunikacije, gdje su članovi obitelji izrazito zabrinuti oko kvalitete komunikacije, ulaze rezultati od 10 do 28, u kategoriju niske kvalitete obiteljske komunikacije, gdje su članovi obitelji relativno zabrinuti ulaze rezultati od 29 do 32, u kategoriju umjerene kvalitete obiteljske komunikacije, gdje članovi kvalitetu procjenjuju dobrom, ali su i zabrinuti oko nje, ulaze rezultati od 33 do 37. Kategoriju visoke kvalitete obiteljske komunikacije, gdje članovi kvalitetu procjenjuju dobrom, s vrlo malo briga, ulaze rezultati od 38 do 43. Vrlo visokom kvalitetom obiteljske komunikacije, članovi obitelji procjenjuju komunikaciju koja je kvalitetna i česta, te u tu kategoriju ulaze rezultati od 44 do maksimalnih, 50.

Na skali obiteljske komunikacije nalazi se 10 čestica, koje sudionici istraživanja procjenjuju davanjem ocjene na skali Likertovog tipa od 1 do 5, gdje 1 označava uopće se ne slažem, 2-

uglavnom se ne slažem, 3-niti se slažem, niti se ne slažem, 4-uglavnom se slažem i 5- u potpunosti se slažem.

Kako bi dobili odgovor na pitanje o povezanosti kvalitete obiteljske komunikacije i zadovoljstvom prilagodbe obitelji na doživljene stresne događaje, od strane mladih, bilo je potrebno utvrditi normalnost distribucije za varijablu (ukupnog zbroja na skali) kvalitete obiteljske komunikacije te za varijablu prosjeka prilagodbe obitelji (odnosno zadovoljstva prilagodbom) na doživljeni stresni događaj.

Normalnost distribucije na varijabli ukupnog rezultata obiteljske komunikacije utvrđivala se primjenom Kolmogorov-Smirnov testa, na uzorku od $N=352$ učenika ($M=41,19$, $SD=6,73$). Distribucija rezultata na varijabli kvalitete obiteljske komunikacije značajno odstupa od normalne ($p<0,05$, $K-S=0,102$).

Normalnost distribucije za varijablu prosjeka prilagodbe/zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljeni stresni događaj također se utvrđivala Kolmogorov-Smirnovim testom, na uzorku od $N=318$ učenika ($M=4,19$, $SD=0,90$). Distribucija rezultata na varijabli prosjeka zadovoljstva prilagodbom na doživljene stresne događaje značajno odstupa od normalne ($p<0,05$, $K-S=0,186$).

Na temelju rezultata dobivenih primjenom Kolmogorov-Smirnovog testa, za utvrđivanje povezanosti između kvalitete obiteljske komunikacije i zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje odabran je Spearmanov rho koeficijent.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

4.1. Obiteljska komunikacija

U Tablici 2. prikazani su deskriptivni rezultati (frekvencije, središnja vrijednost i standardna devijacija) na pojedinim česticama skale obiteljske komunikacije, kojom se u istraživanju ispitivala percepcija mladih o kvaliteti obiteljske komunikacije.

Tablica 2. Prikaz deskriptivnih podataka pojedinih čestica na skali obiteljske komunikacije – Učestalost (N), Prosječna vrijednost (M) i Standardna devijacija

Čestice na skali obiteljske komunikacije	Učestalost (N)	Prosječna vrijednost (M)	Standardna devijacija
Članovi naše obitelji zadovoljni su kako komuniciraju jedni s drugima.	361	4,13	,875
Članovi naše obitelji spremni su poslušati što drugi imaju za reći.	363	4,28	,859
Članovi naše obitelji pokazuju svoju naklonost jedni drugima	360	4,22	,885
Članovi naše obitelji mogu jedni od drugih tražiti ono što žele.	361	4,19	,887
Članovi naše obitelji mogu jedni s drugima mirno raspravljati o problemima.	359	4,06	1,070
Članovi naše obitelji međusobno raspravljaju o svojim idejama i uvjerenjima.	361	4,19	,934
Kada netko od članova naše obitelji postavi pitanje o drugom članu obitelji, dobije iskren odgovor.	363	4,26	,855
Članovi naše obitelji nastoje razumjeti osjećaje drugih članova.	361	4,23	,895
U našoj obitelji se niti u ljutnji ne govore loše stvari o drugim članovima.	362	3,49	1,230
Članovi naše obitelji iskreno pokazuju osjećaje jedni drugima.	361	4,20	,925

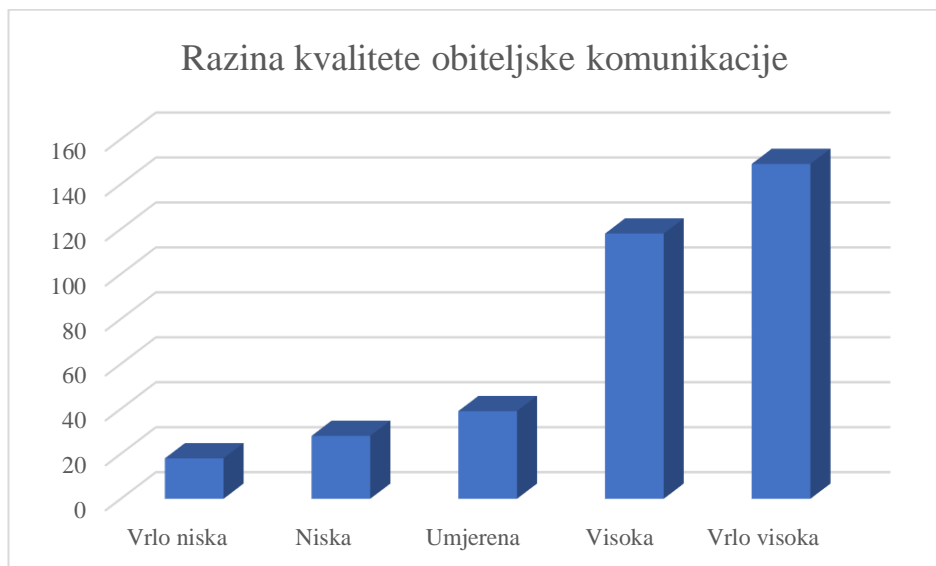
Iz navedenih rezultata po pojedinim česticama na skali obiteljske komunikacije, može se vidjeti kako učenici najviše procjenjuju česticu *Članovi naše obitelji spremni su poslušati što drugi imaju za reći* ($M=4,28$, $SD=0,859$), dok najnižu ocjenu ima tvrdnja *U našoj obitelji se niti u ljutnji ne govore loše stvari o drugim članovima* ($M=3,49$, $SD=1,230$).

Računajući ukupnu vrijednost skale obiteljske komunikacije, zbrajanjem svih 10 čestica skale, dobiven je rezultat. Prosječna vrijednost skale iznosi $M=41,19$, a standardna devijacija iznosi

SD=6,73. Minimalni zbroj na skali iznosi 13, dok maksimalni zbroj iznosi 50, što znači da postoje sudionici čiji su zbrojevi ocjena (svih čestica) na skali bili 13, a neki sudionici su vrlo visoko ocijenili ukupnu kvalitetu obiteljske komunikacije na skali, stoga je njihov zbroj iznosio 50. Pouzdanost skale računanjem Cronbach alpha koeficijenta dobiven je rezultat 0,889. Belošević (2017) je u istraživanju obiteljske otpornosti (iz perspektive mladih) te odnosa percepcije otpornosti i nekih značajki adolescenata (N=220) iz grada Zagreba, na dimenziji obiteljske komunikacija navela prosječan rezultat $M=47,31$. Navedeni rezultat nešto je viši od rezultata dobivenog ovim istraživanjem ($M=41,19$).

Kako bi se stekao bolji uvid u kvalitetu obiteljske komunikacije, kreirane su kategorije prema razinama kvalitete obiteljske komunikacije, od najniže kvalitete, do najviše (prikazano na Grafu 1.). Kategoriju vrlo niske kvalitete obiteljske komunikacije čini 5,1% (N=18) učenika, niske kvalitete obiteljske komunikacije 8% (N=28) učenika, umjerene kvalitete obiteljske komunikacije 11,1% (N=39) učenika, visoku kvalitetu obiteljske komunikacije procjenjuje 33,5% (N=118) učenika, a vrlo visoku kvalitetu 42,3% (N=149) učenika.

Graf 1. Prikaz razina kvalitete obiteljske komunikacije po kategorijama (od vrlo niske do vrlo visoke)

Oslon, Gorall i Tiesel (2006) su u svom istraživanju na N=2.465 sudionika istraživanja, dobili nešto drugačije rezultate. Prosječna vrijednost je iznosila 36.2, standardna devijacija 9.0. Ispitujući pouzdanost skale računanjem Cronbachovog Alpha rezultata, navedeni autori dobili su rezultat 0.90, a slične rezultate dobili su i drugi autori: 0,94 (Craddock, 2001), 0,92 (Margasiński, 2015), 0,60 (Akhlaq, Iqbal Malik i Aslam Khan, 2013). Rezultati po kategorijama koje su dobili autori (Olson, Gorall i Tiesel, 2006) iznose 10% u kategoriji vrlo niske kvalitete, 14% u kategoriji niske kvalitete, 24% u kategoriji umjerene kvalitete obiteljske komunikacije, 24% u kategoriji visoke kvalitete, te 13% u kategoriji vrlo visoke kvalitete obiteljske kategorije, što se razlikuje od rezultata dobivenih u ovom istraživanju.

Generalno gledajući, iz rezultata je vidljivo da mladi kvalitetu obiteljske komunikacije procjenjuju vrlo visokom, s obzirom na to da je najveći broj učenika zastupljen u kategorijama visoke razine kvalitete i vrlo visoke razine kvalitete (75,8%). Dobivene podatke o obiteljskoj komunikaciji iz perspektive mladih bilo bi zanimljivo usporediti s podacima dobivenim na

uzorku roditelja (iz iste obitelji). White (1996) navodi podatke o percepciji pozitivnije obiteljske komunikacije od strane roditelja, u usporedbi s percepcijom obiteljske komunikacije od strane mladih.

4.2. Učestalost, intenzitet i zadovoljstvo prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje

Da bi se dobio odgovor na pitanje o broju i učestalosti doživljenih stresnih događaja s kojima su se mladi suočili u posljednjih godinu dana, kakav je bio njihov intenzitet te razina prilagodbe na iste, koristili su se deskriptivne metode analize podataka. Podaci su prikazani u Tablici 3.

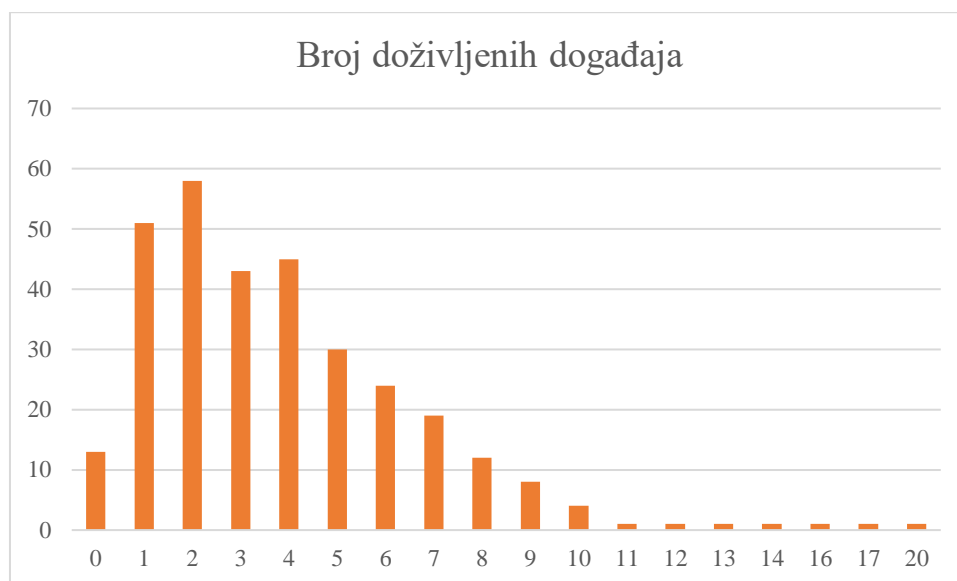
Tablica 3. Broj i učestalost doživljenih stresnih događaja

Broj doživljenih događaja	Učestalost (N)	Učestalost (%)
0	13	4,1
1	51	16,2
2	58	18,5
3	43	13,7
4	45	14,3
5	30	9,6
6	24	7,6
7	19	6,1
8	12	3,8
9	8	2,5
10	4	1,3
11	1	0,3
12	1	0,3
13	1	0,3
14	1	0,3
16	1	0,3
17	1	0,3
20	1	0,3

Zbroj doživljenih stresnih događaja izračunat je za uzorak od N=314 mladih, koji su se suočili u prosjeku s M=3,87 događaja (SD zbroja doživljenih događaja=2,9). Stresne događaje nije doživjelo 4,1% (N=13), a maksimalni broj događaja (njih- 20), doživio je samo jedan učenik. Najviše učenika 18,5% (N=58) doživjelo je dva događaja, 16,2% učenika (N=51) doživjelo je jedan događaj (Graf 2.). Temeljem ovih rezultata, može se odbaciti postavljena H2 hipoteza, kojom se pretpostavlja da su mladi u prosjeku doživjeli dva događaja. Iako je najviše učenika, čak njih

18,5% doživjelo dva događaja, računanjem aritmetičke sredine dobiven je rezultat kako su učenici u prosjeku doživjeli 3,87 stresnih događaja.

Graf 2. Prikaz broja doživljenih stresnih događaja

U istraživanju povezanosti stresnih događaja i individualne otpornosti na uzorku od $N=692$ učenika, Župan (2018) navodi kako je dobiveni prosječan rezultat doživljenih stresnih događaja $M=3,49$ ($SD_{\text{stresni događaji}}=2,69$). Minimalni broj događaja iznosio je 0, a maksimalni broj događaja iznosio je 13. Navedeni podaci ponešto se razlikuju od podataka dobivenih u ovom istraživanju te ih se ne može direktno uspoređivati, s obzirom na razliku u uzorku te ukupnom broju događaja koji su navedeni u upitniku, kojih je 17, za razliku od 40 događaja u ovom istraživanju. Zanimljiv je podatak da usprkos razlikama u veličini uzorka i korištenim upitnicima za istraživanje doživljenih događaja, prosječna vrijednost doživljenih događaja je vrlo slična, no razlog tome ne može se znati sa sigurnošću. Znači li to da mladi iz Ivanić Grada žive u „stresnijoj“ okolini od mladih iz Zagreba, odnosno da žive stresnijim životima, ili je jednostavno velikim brojem stresnih događaja obuhvaćenih u istraživanju povećana vjerojatnost da će doživjeti neki od navedenih događaja? Odgovor na ovo pitanje ne može se dobiti na jednostavan način te bi to zahtijevalo ponovno provođenje istraživanja na sličnoj veličini uzorka te korištenjem iste metodologije.

Nakon prikaza rezultata o prosječnom broju doživljenih stresnih događaja, u daljnjoj analizi istraživala se učestalost doživljavanja pojedinih stresnih događaja. Rezultati su prikazani u Tablici 4.

Tablica 4. Učestalost doživljenih stresnih događaja

Događaji	Učestalost (N)	Učestalost u postotcima (%)
Upis u željenu srednju školu	240	67,4
Prorijedile su se svađe s roditeljima	106	29,6
Prorijedile su se svađe među roditeljima	103	29,3
Gubitak kućnog ljubimca	92	25,5
Prekid veze s curom ili dečkom	84	23,3
Početak nove romantične veze	68	18,9
Roditelj bio na bolničkom liječenju	62	17,3
Izvanredno osobno postignuće	52	14,5
Promjena financijskog statusa roditelja	52	14,4
Učestala odsutnost roditelja od doma	52	14,5
Majka ili otac su počeli raditi	50	14
Učestalije svađe među roditeljima	46	12,7
Postanak aktivnim članom crkve	40	11,1
Ozbiljno oboljenje koje je zahtijevalo bolnički boravak	36	9,9
Započinjanje uzimanja droga ili alkohola	35	9,7
Brat ili sestra odselili od kuće	34	9,4
Promjene u prihvaćanju od strane vršnjaka	33	9,2
Smrt bliskog prijatelja	32	8,8
Pedagoška mjera u školi	29	8,1
Brat ili sestra bili na bolničkom liječenju	25	7
Brak	20	5,6
Roditelji počeli odvojeno živjeti	20	5,5
Rođenje brata ili sestre	17	4,7
Pojavljivanje treće osobe u obitelji	15	4,2
Trudnoća/pobačaj	14	3,9
Razvod roditelja	13	3,6
Gubitak posla roditelja	13	3,6
Pad razreda u školi	12	3,3
Zadobivanje vidljivih tjelesnih deformacija	11	3,1
Neuspjeh u izvannastavnim aktivnostima	11	3
Novi brak roditelja	8	2,2
Tjelesno nasilje u obitelji	8	2,2
Neplanirana trudnoća sestre	6	1,7
Smrt brata ili sestre	5	1,4
Postajanje ocem	4	1,1
Vidljiva urođena tjelesna deformacija	3	0,8
Smrt roditelja	2	0,6

Kazna zatvora za roditelja iznad 30 dana	2	0,6
Zatvorska kazna roditelja od preko godinu dana	1	0,3
Otkriće da si posvojen	0	0

Najčešće doživljeni stresni događaji od strane mladih su: *Upis u željenu srednju školu*, kojeg je doživjelo 67,4% (N=240) učenika, *Prorijedile su se svađe s roditeljima*, kojeg je doživjelo 29,6% (N=106) učenika, *Prorijedile su se svađe među roditeljima*, kojeg je doživjelo 29,3% (N=103) učenika, *Gubitak kućnog ljubimca*, kojeg je doživjelo 25,5% (N=92) učenika, *Prekid s dečkom/curom* koji je doživjelo 23,3% (N=84) učenika, *Početak nove romantične veze*, kojeg je doživjelo 18,9% (N=68) učenika, te *Roditelj je bio na bolničkom liječenju*, kojeg je doživjelo 17,3% (N=62) učenika.

Događaji koje je najmanje mladih doživjelo su: *Zatvorska kazna za roditelja od preko godinu dana* (N=1 učenik, 0,3%), *Kazna zatvora za roditelja iznad 30 dana* (N=2 učenika, 0,6%), te *Smrt roditelja* (N=2, 0,6%). Događaj *Otkriće da si posvojen* nije doživio niti jedan srednjoškolac.

Župan (2018) je u ranije već spomenutom istraživanju događaje podijelila na značajne životne stresne događaje i svakodnevne stresne događaje te su dobiveni rezultati kako mladi u većoj mjeri doživljavaju svakodnevne stresne događaje. U radu je također prikazala učestalost doživljavanja događaja u postocima. Među svakodnevnim stresnim događajima najviše su zastupljeni događaji Promjene u fizičkom izgledu (46,8%), Gubitak ili smrt kućnog ljubimca (38,2%), Prekid veze (30,1%) i Teškoće u odnosima s prijateljima (28,5%). U ovom istraživanju dobiveno je da je 25,5% mladih doživjelo Gubitak kućnog ljubimca, te je 23,3% mladih doživjelo prekid veze. Događaji koji se odnose na promjene u fizičkom izgledu ili teškoće u odnosu s prijateljima nisu uvršteni u upitnik koji se koristio u istraživanju. Od značajnih životnih stresnih događaja koje su doživjeli mladi grada Zagreba Župan (2018) navodi da su mladi najviše doživjeli događaj *Teška ozljeda ili teška bolest, ranjavanje, kirurška operacija, prometna nesreća* (30,5%) i *Oboljenje člana obitelji* (24,3%). U usporedbi s navedenim podacima, u ovom istraživanju *Ozbiljno oboljenje koje je zahtijevalo bolnički boravak* doživjelo je 9,9% učenika, događaj *Roditelj bio na bolničkom liječenju* doživjelo je 17,3% mladih, a događaj *Brat ili sestra bili na bolničkom liječenju* doživjelo je 7% mladih.

Istražujući intenzitet doživljenih stresnih događaja, u obzir su uzete prosječne vrijednosti procjene koliko snažno je pojedini doživljeni događaj utjecao na mlade, što je prikazano u

Tablici 5. Osim prosječnih vrijednosti intenziteta pojedinih doživljenih stresnih događaja, izračunata je prosječna vrijednost svih stresnih događaja zajedno.

Tablica 5. Prikaz učestalosti i središnjih vrijednosti procjena intenziteta pojedinih doživljenih stresnih događaja

Doživljeni događaj	Učestalost (N)	Prosječna vrijednost	Standardna devijacija
Kazna zatvora za roditelja iznad 30 dana	1	5,00	.
Smrt roditelja	2	4,50	,71
Smrt brata ili sestre	4	4,25	1,50
Ozbiljno oboljenje koje je zahtijevalo bolnički boravak	32	4,09	1,00
Brat ili sestra bili na bolničkom liječenju	21	3,91	1,18
Smrt bliskog prijatelja	28	3,68	1,34
Gubitak kućnog ljubimca	82	3,49	1,37
Razvod roditelja	12	3,33	1,07
Zadobivanje vidljive tjelesne deformacije	10	3,30	1,42
Roditelj bio na bolničkom liječenju	56	3,27	1,37
Učestalije svađe među roditeljima	40	3,20	1,04
Roditelji počeli odvojeno živjeti	20	3,05	1,10
Zatvorska kazna za roditelja od preko godinu dana	1	3,00	.
Pedagoška mjera u školi	24	3,00	1,29
Tjelesno nasilje u obitelji	6	3,00	1,27
Pad razreda u školi	11	2,82	1,40
Gubitak posla roditelja	12	2,75	1,36
Postajanje ocem	3	2,67	2,08
Vidljiva urođena deformacija	3	2,33	,58
Novi brak roditelja	7	2,29	1,25
Učestala odsutnost roditelja od doma	45	2,24	1,23
Neuspjeh u izvannastavnoj aktivnosti	11	2,18	1,08

Brat ili sestra odselili od kuće	29	2,17	1,10
Promjena financijskog statusa roditelja	47	2,17	1,40
Neplanirana trudnoća/pobačaj	12	2,17	1,40
Neplanirana trudnoća sestre	4	2,00	1,16
Prorijedile su se svađe među roditeljima	81	1,95	1,39
Prorijedile su se svađe s roditeljima	81	1,85	1,27
Prekid veze s dečkom ili curom	67	1,79	1,26
Rođenje brata ili sestre	15	1,73	1,28
Početak nove romantične veze	56	1,70	1,36
Pojavljivanje treće odrasle osobe u obitelji	13	1,69	,95
Upis u željenu srednju školu	194	1,68	1,32
Promjene u prihvaćanju od strane vršnjaka	28	1,64	1,03
Izvanredno osobno postignuće	44	1,64	1,40
Majka ili otac su počeli raditi	38	1,61	1,26
Postanak aktivnim članom crkve	32	1,47	1,16
Započinjanje uzimanja droga ili alkohola	33	1,46	,79
Brak	15	1,07	,26
Otkriće da si posvojen	0		

Događaj s najvećim intenzitetom doživljava je *Zatvorska kazna roditelja iznad 30 dana*, gdje prosječna vrijednost intenziteta iznosi $M=5,00$, a doživio ga je $N=1$ učenik/ca. Visoki intenzitet doživljava primjećuje se na događaju *Smrt roditelja*, i iznosi $M=4,50$, doživjeli su ga $N=2$ učenika. Po intenzitetu doživljava slijedi događaj *Smrt brata ili sestre*, prosječna vrijednost iznosi $M=4.25$, doživjelo ga je $N=4$ učenika. Doživljeni događaj *Ozbiljno oboljenje koje je zahtijevalo bolnički boravak* ima prosječnu vrijednost intenziteta $M=4,09$, a doživjelo ga je $N=32$ učenika. Visoki intenzitet imaju i doživljeni događaji *Brat ili sestra bili na bolničkom*

liječenju (M=3,90), koji je doživio N=21 učenik, te *Smrt bliskog prijatelja* (M=3,68), kojeg je doživjelo N=28 učenika.

Doživljeni događaji koji su imali najslabiji intenzitet utjecaja su *Postanak aktivnim članom crkve* (M=1,47; doživjelo ga je N=32 učenika), *Započinjanje uzimanja droga ili alkohola* (M=1,45; doživjelo ga je N=33 učenika) te *Brak*, čiji intenzitet doživljaja iznosi M=1,067 (doživjelo ga je N=15 učenika).

Na osnovi dobivenih rezultata može se odbaciti hipoteza H3, koja pretpostavlja da je prosjek intenziteta doživljenih stresnih događaja kod mladih umjeren, s obzirom na to da je prosječna vrijednost doživljenih stresnih događaja M=2,31. U ovom istraživanju dobiveno je da je prosjek intenziteta doživljenih stresnih događaja nizak. Doživljeni događaji s najvećim intenzitetom mogu se smatrati većim životnim stresorima, jer se radi o događajima koji uključuju gubitak ili oboljenje članova obitelji (i prijatelja), te je logično da imaju učinak visokog intenziteta na mlade i njihove obitelji. Priroda događaja utječe na intenzitet reakcije na sam događaj, tako neželjeni događaji, ili događaji koje se ne može kontrolirati, zahtijevaju veću prilagodbu, te rezultiraju većom razinom stresa (imaju veći intenzitet), u usporedbi s događajima koji su željeni i koje se može kontrolirati (Perkins, 1982, Zautra i Reich, 1983, prema Scully, Tossi i Bennigan, 2000). Međutim, doživljene događaje s najvećim intenzitetom utjecaja zapravo je doživjelo mali broj mladih, stoga se u interpretaciji događaja ne može dalje zaključivati te je potreban oprez u zaključivanju.

Istražujući procjenu zadovoljstva prilagodbe obitelji mladih na doživljene događaje, ponovno je uzeta u obzir prosječna vrijednost. Svoju procjenu zadovoljstva prilagodbom na doživljene događaje dalo je N=318 učenika (M=4,19, SD=0,90). Deskriptivni podaci o procjeni zadovoljstva prilagodbom na pojedine doživljene stresne događaje prikazani su u Tablici 6.

Tablica 6. Prikaz učestalosti i središnjih vrijednosti procjena zadovoljstva prilagodbom obitelji na pojedine doživljene stresne događaje

Doživljeni događaji	Učestalost (N)	Prosječna vrijednost	Standardna devijacija
Smrt roditelja	2	5,00	,00

Vidljiva urođena deformacija	3	5,00	,00
Kazna zatvora za roditelja iznad 30 dana	1	5,00	.
Neplanirana trudnoća sestre	5	4,80	,45
Pad razreda u školi	11	4,73	,47
Brak	16	4,69	1,02
Izvanredno osobno postignuće	43	4,65	,81
Rođenje brata ili sestre	15	4,60	1,06
Upis u željenu srednju školu	194	4,59	,86
Majka ili otac su počeli raditi	36	4,56	,81
Prorijedile su se svađe među roditeljima	78	4,49	,91
Postanak aktivnim članom crkve	31	4,48	1,06
Prorijedile su se svađe s roditeljima	81	4,40	,92
Postajanje ocem	3	4,33	,58
Roditelj bio na bolničkom liječenju	54	4,24	1,18
Početak nove romantične veze	57	4,21	1,28
Neuspjeh u izvannastavnoj aktivnosti	11	4,18	1,40
Započinjanje uzimanja droga ili alkohola	33	4,18	1,24
Neplanirana trudnoća/pobačaj	12	4,17	1,27
Novi brak roditelja	7	4,14	1,46
Promjena financijskog statusa roditelja	48	4,13	1,16
Ozbiljno oboljenje koje je zahtijevalo bolnički boravak	32	3,97	1,26
Učestala odsutnost roditelja od doma	45	3,96	1,04
Promjene u prihvaćanju od strane vršnjaka	26	3,92	1,35
Razvod roditelja	12	3,92	1,50

Brat ili sestra bili na bolničkom liječenju	21	3,91	1,34
Smrt bliskog prijatelja	28	3,86	1,11
Pojavljivanje treće odrasle osobe u obitelji	13	3,85	1,46
Roditelji počeli odvojeno živjeti	18	3,83	1,34
Pedagoška mjera u školi	23	3,83	1,50
Brat ili sestra odselili od kuće	29	3,76	1,41
Gubitak posla roditelja	11	3,73	1,49
Prekid veze s dečkom ili curom	65	3,71	1,56
Gubitak kućnog ljubimca	81	3,54	1,42
Zadobivanje vidljive tjelesne deformacije	10	3,50	1,51
Smrt brata ili sestre	4	3,25	1,71
Učestalije svađe među roditeljima	41	2,68	1,23
Tjelesno nasilje u obitelji	6	2,17	1,33
Zatvorska kazna za roditelja od preko godinu dana	1	2,00	.
Otkriće da si posvojen	0		

Gledajući zadovoljstvo prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje zasebno, možemo uočiti kako su mladi u prosjeku najviše zadovoljni prilagodbom na događaj *Smrt roditelja* (N=2, M=5,00), zatim na događaj *Vidljiva urođena deformacija* (N=3, M=5,00), na događaj *Zatvorska kazna za roditelja iznad 30 dana* (N=1, M=5,00), na događaj *Neplanirana trudnoća sestre* (N=5, M=4,80), *Pad razreda u školi* (N=11, M=4,73). Mladi koji su doživjeli događaje, najmanje su zadovoljni prilagodbom obitelji na događaj *Učestalije svađe među roditeljima* (N=41, M=2,68), *Fizičko nasilje u obitelji* (N=6, M=2,17) te *Zatvorska kazna za roditelja od preko godinu dana* (N=1, M=2,00).

Istražujući doživljene stresne događaje koji su s najvećim intenzitetom utjecali na mlade i njihove obitelji, nametnulo se pitanje koliko su mladi zadovoljni prilagodbom svojih obitelji upravo na te događaje. Tako je dobiveno da je prosječna vrijednost zadovoljstva prilagodbom obitelji na događaj *Zatvorska kazna za roditelja od preko godinu dana* M=2,00 (N=1), *Smrt roditelja* M=5,00 (N=2), *Smrt brata ili sestre* M=3,25 (N=4), na događaj *Ozbiljno oboljenje*

koje je zahtijevalo bolnički boravak $M=3,97$ ($N=32$), Brat ili sestra bili na bolničkom liječenju $M=3,90$ ($N=21$) te na događaj *Smrti bliskog prijatelja* $M=3,86$ ($N=28$).

Kao kod intenziteta doživljaja stresnih događaja, i kod zadovoljstva prilagodbom obitelji potrebno je biti oprezan kod interpretacije podataka. Iz podataka o zadovoljstvu prilagodbom na stresne događaje ne mogu se donositi značajni zaključci, s obzirom na to da je broj učenika koji je dao najvišu ili najnižu ocjenu zadovoljstva prilagodbom obitelji izrazito malen. O zadovoljstvu prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje moglo bi se zaključivati o događajima koje je doživio velik broj mladih, primjerice prosječna ocjena zadovoljstva prilagodbom obitelji na *Upis u željenu školu* (koji je doživjelo $N=194$ mladih) iznosi $M=4,59$, na događaj *Prorijedile su se svađe među roditeljima* ($N=78$) iznosi $M=4,49$, na događaj *Prorijedile su se svađe s roditeljima* ($N=81$) iznosi $M=4,40$ te na događaj *Gubitak kućnog ljubimca* ($N=81$) iznosi $M=3,54$.

Slično vrijedi i za doživljene stresne događaje koji su procijenjeni kao događaji koji su najviše utjecali na mlade te zadovoljstvo prilagodbom obitelji na iste – neobičan je nalaz da je zadovoljstvo prilagodbom na neke doživljene stresne događaje (koji su veliki životni stresori), poput *Zatvorska kazna za roditelja od preko godinu dana* ($N=1$) i *Smrt roditelja* ($N=2$) vrlo visoko i iznosi $M=5,00$, no o navedenim podacima ne može se zaključivati, s obzirom na izrazito mali broj mladih koji su doživjeli navedene događaje.

Na temelju dobivenih rezultata o prosjeku zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje ($N=318$, $M=4,19$), može se potvrditi hipoteza H4, da su mladi u prosjeku uglavnom zadovoljni prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje.

4.3. Povezanost obiteljske komunikacije i pozitivnih ishoda

Povezanost između obiteljske komunikacije i zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje je značajna ($p < 0,05$) te Spearmanov rho koeficijent povezanosti iznosi 0,387. Povezanost između navedenih varijabli je pozitivna i umjerena. Navedeni rezultat moguće je protumačiti na način da porastom kvalitete obiteljske komunikacije raste i zadovoljstvo prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje, ali moguće je i zaključiti da se dobrom prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje poboljšava kvaliteta komunikacije u obitelji mladih. Patterson (2002) navodi kako dobro nošenje, tj. upravljanje rizikom može dovesti do poboljšanja kako afektivne, tako i instrumentalne komunikacije, što ide u prilog dvosmjernoj povezanosti obiteljske komunikacije i otpornosti. S obzirom na to da se ne može govoriti o uzročnosti, može se iznijeti povezanost između navedenih varijabli, stoga je i interpretacija povezanosti obostrana.

Ovim nalazima istraživanja može se potvrditi H5 hipoteza, koja govori da postoji pozitivna povezanost kvalitete obiteljske komunikacije i pozitivne prilagodbe obitelji na doživljene stresne događaje.

Kroz rad i interpretaciju predstavljenih podataka više je puta naglašeno kako je potreban određeni oprez u interpretaciji podataka, a najveći razlog leži u malom, prigodnom uzorku ($N=363$), stoga je generalizacija rezultata nemoguća.

5. ZAKLJUČAK

Glavni istraživački problemi istraživanja odnosili su se na istraživanje kvalitete obiteljske komunikacije, utvrđivanje broja, intenziteta i zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje te utvrđivanje povezanosti između kvalitete obiteljske komunikacije i zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljeni stresni događaj. Istraživački problemi odnosili su se na perspektivu mladih, stoga je uzorak u istraživanju činilo $N=363$ mladih, srednjoškolaca iz Ivanić Grada. Kako u Hrvatskoj nedostaje istraživanja na području obiteljske otpornosti, uz svoja ograničenja, ovo istraživanje ipak donosi zanimljive i korisne nalaze. U istraživanju je korišten upitnik sastavljen od Skale obiteljske komunikacije (Olson, Gorall i Tiesel, 2006) te modificirane Ljestvice društvene prilagodbe (Holmes i Rahe, 1967).

Ključni nalazi istraživanja jesu:

- Mladi kvalitetu obiteljske komunikacije procjenjuju vrlo visokom, s obzirom na to da je najveći broj učenika zastupljen u kategorijama visoke i vrlo visoke razine kvalitete (75,8%).
- Mladi su se suočili u prosjeku s 3,87 stresnih događaja u posljednjih godinu dana.
- Intenzitet utjecaja doživljenih stresnih događaja na mlade u prosjeku je nizak ($M=2,31$).
- Mladi u prosjeku procjenjuju zadovoljstvo prilagodbom obitelji na doživljene stresne događaje visoko ($M=4,19$).
- Postoji značajna pozitivna i umjerena povezanost između obiteljske komunikacije i zadovoljstva prilagodbom na doživljeni događaj ($p<0,05$, Spearmanov rho koeficijent=0,387).

O povezanosti obiteljske komunikacije i obiteljske otpornosti govori Theiss (2018), navodeći kako su dvije varijable duboko isprepletene, jer otvoreno dijeljenje o događajima, zajedničko donošenje odluka i rješavanje problema facilitira razvoj otpornosti obitelji. Akhlaq, Iqbal Malik i Aslam Khan (2013) kao rezultate svog istraživanja iznose podatke o obiteljskoj komunikaciji kao najsnažnijem prediktoru obiteljskog zadovoljstva (iz perspektive mladih).

Usprkos ograničenjima istraživanja, poput malog, prigodnog uzorka i nemogućnosti generalizacije rezultata na širu populaciju mladih, podaci iz ovog istraživanja su ipak vrijedni, s obzirom na to da se radi o korištenju novog konstruiranog upitnika, kojim se nastoji prijeći prepreke dosadašnjih istraživanja koncepta otpornosti – nastoji se uključiti dvije vremenske

točke (kao prilog shvaćanju otpornosti kao procesa), istražiti intenzitet doživljenih stresnih događaja, ali i istražiti pozitivne ishode (mjerenjem zadovoljstva prilagodbom obitelji na doživljeni stresni događaj). Ovakvo istraživanje svojevrsni je novitet na području Hrvatske, stoga bi bilo vrijedno kroz daljnja istraživanja unaprijediti upitnik te obuhvatiti veći broj sudionika, kako bi se dobili vjerodostojniji rezultati. Isto tako, kao što je obiteljska komunikacija zaštitni čimbenik čija se povezanost s pozitivnim ishodima ispituje u ovom radu, bilo bi dobro kada bi se u idućim istraživanjima obuhvatili i drugi zaštitni čimbenici te ispitali njihovu povezanost s dobrim ishodima obiteljske otpornosti. Ovim istraživanjem nastoje se popuniti znanja koja nedostaju na području istraživanja koncepta otpornosti, kako bi se teorijskim saznanjima moglo dalje kreirati učinkovite intervencije s obiteljima, kao i lakši odabir specifičnih vještina (primjerice, komunikacijskih vještina) na kojima je potrebno raditi s obiteljima prilikom poticanja obiteljske otpornosti.

6. LITERATURA

1. Akhlaq, A., Iqbal Malik, N., Aslam Khan, N. (2013). Family Communication and Family System as the Predictors of Family Satisfaction in Adolescents. *Science Journal of Psychology*, 1-6.
2. Barnes, H.L., Olson, D.H. (1985). Parent-Adolescent Communication and the Circumplex Model. *Child Development*, 56, 438-447.
3. Belošević, M. (2017). Odnos percepcije obiteljske otpornosti i nekih obilježja adolescenata grada Zagreba i njihovih obitelji. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
4. Berc, G. (2012). Obiteljska otpornost – Teorijsko utemeljenje i primjena koncepta u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 19 (1), 145-167.
5. Black, K., Lobo, M. (2008). A Conceptual Review of Family Resilience Factors. *Journal of Family Nursing*, 14 (1), 33-55.
6. Clements, M., Aber, J.L., Seidman, E. (2008). The Dynamics of Life Stressors and Depressive Symptoms in Early Adolescence: A Test of Six Theoretical Models. *Child Development*, 79 (4), 1168-1182.
7. Craddock, A.E. (2001). Family System and Family Functioning: Circumplex Model and FACES IV. *Journal of Family Studies*, 7 (1), 29-39.
8. DeHaan, L.G., Hawley, D.R., Deal, J.E. (2013). Operationalizing Family Resilience as Process: Proposed Methodological Strategies. U: Becvar, D.S. (ur.). *Handbook of Family Resilience*. Springer. 17-29.
9. Ferić, M., Maurović, I., Žižak, A. (2016). Izazovi istraživanja otpornosti obitelji. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24 (1), 3-25.
10. Franklin, C., Streeter, C.L., Springer, D.W. (2001). Validity of the FACES IV Family Assessment Measure. *Research on Social Work Practice*, 11 (5), 576-596.
11. Hawley, D.R. (2013). The Ramifications for Clinical Practice of a Focus on Family Resilience. U: Becvar, D.S. (ur.). *Handbook of Family Resilience*. Springer. 31-49.
12. Hawley, D.R., DeHaan, L. (1996). Toward a Definition of Family Resilience: Integrating Life-Span and Family Perspectives. *Family Process*, 35, 283-298.
13. Henry, C.S., Sheffield Morris, A., Harrist, A.W. (2016). Family Resilience: Moving into the Third Wave. *Family Relations*, 64 (1), 22-43.

14. Holmes, T.H., Rahe, R.H. (1967). The Social Readjustment Rating Scale. *Journal of Psychosomatic Research*, 11, 213-218.
15. Lindsey, E.W., Mize, J. (2001). Interparental Agreement, Parent-Child Responsiveness, and Children's Peer Competence. *Family Relations*, 50 (4), 348-354.
16. Margasiński, A. (2015). The Polish Adaptation of FACES IV-SOR. *Polish Journal of Applied Psychology*. 13 (1), 43-68.
17. Mirnics, Z., Vargha, A., Toth, M., Bagdy, E. (2010). Cross-Cultural Applicability of FACES IV. *Journal of Family Psychotherapy*, 21, 17-33.
18. Nichols, W.C. (2013). Roads to Understanding Family Resilience: 1920s to the Twenty-First Century. U: Becvar, D.S. (ur.). *Handbook of Family Resilience*. Springer. 3-16.
19. Olson, D. (2011). FACES IV and the Circumplex Model: Validation Study. *Journal of Marital and Family Therapy*, 37 (1), 64-80.
20. Olson, D.H. (2000). Circumplex Model of Marital and Family Systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.
21. Olson, D.H., Gorall, D.M., Tiesel, J.W. (2006). FACES IV Package – Administration Manual. Life Innovations, Minneapolis.
22. Patterson, J.M. (2002). Understanding Family Resilience. *Journal of Clinical Psychology*, 58 (3), 233-246.
23. Schrodtt, P. (2005). Family Communication Schemata and the Circumplex Model of Family Functioning. *Western Journal of Communication*, 69 (4), 359-376.
24. Scully, J.A., Tosi, H., Banning, K. (2000). Life Events Checklists: Revisiting the Social Readjustment Rating Scale after 30 Years. *Educational and Psychological Measurement*, 60 (6), 864-876.
25. Sixbey, M.T. (2005). Development of the Family Resilience Assessment Scale to Identify Family Resilience Constructs. Doctoral Dissertation, University of Florida.
26. Theiss, J.A. (2018). Family communication and resilience. *Journal of Applied Communication Research*, 1-4.
27. Walsh, F. (1996). The Concept of Family Resilience: Crisis and Challenge. *Family Process*, 35 (3), 261-281.
28. Walsh, F. (1998). *Strengthening Family Resilience*. The Guildford Press. New York.
29. Walsh, F. (2003). Family Resilience: A Framework for Clinical Practice. *Family Process*, 42 (1), 1-18.
30. White, F.A. (1996). Parent-Adolescent Communication and Adolescent Decision-Making. *Journal of Family Studies*, 2 (1), 41-56.

31. Windle, G. (2011). What is resilience? A review and concept analysis. *Reviews in Clinical Gerontology*, 21 (2), 152-169.
32. Župan, E. (2018). Promocija mentalnog zdravlja adolescenata: uloga stresnih događaja u pojašnjenju aspekata individualne otpornosti. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

7. PRILOZI

Prilog 1: Popis tablica

Tablica 1. Opis uzorka prema sociodemografskim obilježjima (spol, vrsta škole)

Tablica 2. Prikaz deskriptivnih podataka pojedinih čestica na skali obiteljske komunikacije – Učestalost (N), Prosječna vrijednost (M) i Standardna devijacija

Tablica 3. Broj i učestalost doživljenih stresnih događaja

Tablica 4. Učestalost doživljenih stresnih događaja

Tablica 5. Prikaz učestalosti i središnjih vrijednosti procjena intenziteta pojedinih doživljenih stresnih događaja

Tablica 6. Prikaz učestalosti i središnjih vrijednosti procjena zadovoljstva prilagodbom obitelji na pojedine doživljene stresne događaje

Prilog 2: Grafovi

Graf 1. Prikaz razina kvalitete obiteljske komunikacije po kategorijama (od vrlo niske do vrlo visoke)

Graf 2. Prikaz broja doživljenih stresnih događaja

Prilog 3: Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Specifična obilježja obitelji u riziku:
doprinos razvoju kompleksnih intervencija
HRZZ projekt IP-2014-09-9515

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Istraživački tim s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta provodi istraživanje s raznolikim obiteljima, pa tako i s obiteljima srednjoškolaca. Ovo istraživanje se provodi s ciljem boljeg razumijevanja načina na koji mladi i njihovi roditelji doživljavaju svoju obitelj. Tvoja škola pristala je sudjelovati u ovom istraživanju. Molimo te za sudjelovanje, no prije nego što pristaneš, važno je da znaš o čemu se radi.

Koja je moja uloga u istraživanju?

Ukoliko pristaneš sudjelovati, zamolit ćemo te da ispuniš upitnik o svom životu i obitelji u kojem nema točnih ili pogrešnih odgovora. Želimo saznati tvoja razmišljanja pa te molimo za iskrene odgovore. Osim toga, ovo istraživanje želi okupiti one osobe koje su najveći stručnjaci za davanje mišljenja o određenoj obitelji, a to ste upravo ti i drugi članovi tvoje obitelji. Zato bismo osim tebe u istraživanje voljeli uključiti i nekoga od odraslih osoba iz tvoje obitelji, jer vas tako možemo još bolje razumjeti.

Moram li sudjelovati? Hoće li itko znati da sam sudjelovao/la?

Sudjelovanje u ovom istraživanju je potpuno dobrovoljno i sam/a možeš odlučiti želiš li to ili ne. Ako odlučiš sudjelovati, u svakom trenutku možeš odustati. Odlučiš li da ne želiš sudjelovati, to ni na koji način neće utjecati na tebe. Istraživanje je tajno i povjerljivo. To znači da nigdje na upitniku ne moraš napisati svoje ime i prezime. Osmislili smo šifru koju ćemo upisati na upitnik umjesto imena kako bismo osigurali da nitko ne može povezati tvoje ime i odgovore koje si dao/dala. Svi podaci će biti obrađivani i predstavljeni na razini grupe, individualni podaci neće biti dostupni nikome osim istraživačice.

Zašto je moje sudjelovanje važno?

Zanima nas upravo tvoje mišljenje, kako razmišljaš i što osjećaš. Kako nitko drugi to ne može znati, važno nam je tvoje sudjelovanje. Svojim sudjelovanjem pomažeš u istraživanju, ali vjerujemo da će te neka pitanja potaknuti da i sam o tim temama, koje su važne za život svake osobe i obitelji, više razmišljaš. Tako pomažeš i sebi i drugima.

Zahvaljujemo unaprijed na pristanku i tvojem vremenu koje si odvojio/la za sudjelovanje u istraživanju. Za dodatna pitanja i pojašnjenja možeš nas kontaktirati na sljedeći kontakt:

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Helena Križan, istraživačica, doktorandica

Znanstveno-učilišni kampus

Borongajska cesta 83f

10 000 Zagreb

Ukoliko si suglasan/na sudjelovati u istraživanju, molimo te za potpis. Ovaj dokument služi istraživačima kao dokaz da si pristao/la na istraživanje i neće se povezivati s podacima koje ćeš u istraživanju dati.

Datum suglasnosti: _____

Pristajem biti sudionik/sudionica istraživanja pod uvjetima navedenima u ovoj suglasnosti.

Potpis: _____

Prilog 4: Upitnik „UPITNIK-UČ“

Specifična obilježja obitelji u riziku:
doprinos razvoju kompleksnih intervencija
HRZZ projekt IP-2014-09-9515

ŠIFRA:

UPITNIK-UČ

Zahvaljujemo Ti što ćeš sudjelovati u ovom istraživanju!

Sva pitanja u ovom upitniku odnose se na Tvoja **razmišljanja, ponašanja i iskustva**, te na Tvoj doživljaj vlastite obitelji. Stoga **nema točnih i netočnih odgovora**.

Dobiveni podaci pomoći će nam **da bolje razumijemo** razmišljanja mladih i njihovih obitelji, pa Te zato molimo da pri odgovaranju budeš **potpuno iskren/a, te da odgovoriš na sva pitanja**.

Očekivano vrijeme potrebno za ispunjavanje upitnika je **oko dvadeset minuta**.
Za početak, molimo Te da upišeš šifru prema uputama istraživača.

Unaprijed Ti zahvaljujemo na suradnji!

Helena Križan
istraživačica

prof.dr.sc. Antonija Žižak
voditeljica projekta
Specifična obilježja obitelji u riziku:
doprinos razvoju kompleksnih intervencija

1. Kojeg si spola? (zaokruži): 1. M 2. Ž

2. Koliko imaš godina? (upiši): _____

3. Koju školu pohađaš? (zaokruži)

1. srednja strukovna trogodišnja
2. srednja strukovna četverogodišnja
3. gimnazija

U nastavku se nalaze tvrdnje koje se **odnose na tvoju obitelj**. Molimo te da pročitaš tvrdnje, te za svaku označiš **u kojoj se mjeri s njom slažeš, imajući na umu članove obitelji s kojima živiš**.

	<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se slažem</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
1. Članovi naše obitelji zadovoljni su kako komuniciraju jedni s drugima.	1	2	3	4	5
2. Članovi naše obitelji spremni su poslušati što drugi imaju za reći.	1	2	3	4	5
3. Članovi naše obitelji pokazuju svoju naklonost jedni drugima.	1	2	3	4	5
4. Članovi naše obitelji mogu jedni od drugih tražiti ono što žele.	1	2	3	4	5
5. Članovi naše obitelji mogu jedni s drugima mirno raspravljati o problemima.	1	2	3	4	5
6. Članovi naše obitelji međusobno raspravljaju o svojim idejama i uvjerenjima.	1	2	3	4	5
7. Kada netko od članova naše obitelji postavi pitanje o drugom članu obitelji, dobije iskren odgovor.	1	2	3	4	5
8. Članovi naše obitelji nastoje razumjeti osjećaje drugih članova.	1	2	3	4	5
9. U našoj obitelji se niti u ljutnji ne govore loše stvari o drugim članovima.	1	2	3	4	5
10. Članovi naše obitelji iskreno pokazuju osjećaje jedni drugima.	1	2	3	4	5

U ovom upitniku navedeni su neki životni događaji koje ste možda ti ili neki od članova tvoje obitelji doživjeli. Molimo te da pročitaš tvrdnje s lijeve strane, razmisliš jeste li ti ili netko od članova tvoje obitelji doživjeli navedeni događaj **u posljednjih godinu dana** i utječe li taj događaj (i dalje) uznemirujuće na **tvoju obitelj** danas, koliko je uznemirujuće utjecao na **tvoju obitelj** te koliko si zadovoljan načinom na koji ste se kao obitelj prilagodili na tu promjenu.

Nakon što pročitaš tvrdnju, zaokruži DA ukoliko ste to doživjeli u posljednjih godinu dana, a NE ako to niste nikada doživjeli, ili jeste, ali se to dogodilo prije, a ne u posljednjih godinu dana. Ukoliko na pitanje pod a) zaokružiš NE, ne odgovaraš dalje na pitanja pod b), c) i d) za tu pojedinu tvrdnju. Ukoliko na pitanje pod a) zaokružiš DA, odgovaraš dalje na pitanja pod b), c) i d). Na pitanja pod c) i d) odgovaraš zaokruživanjem broja od 1 do 5 po sljedećem ključu:

C

1= Uopće nije imao utjecaja

2= Malo je utjecao

3= Osrednje je utjecao

4= Jako je utjecao

5= Vrlo snažno je utjecao

D

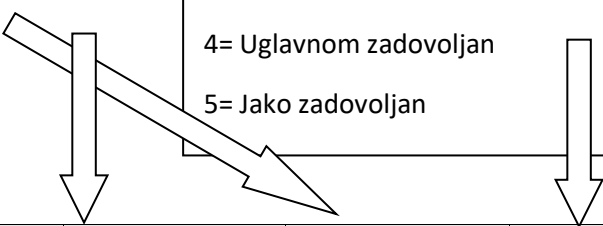
1= Jako nezadovoljan

2= Uglavnom nezadovoljan

3= Niti zadovoljan, niti nezadovoljan

4= Uglavnom zadovoljan

5= Jako zadovoljan

Događaj u obitelji	a) Jeste li doživjeli taj događaj u posljednjih godinu dana?		b) Utječe li taj događaj još uvijek na uznemirujući način na tvoju obitelj?		c) Koliko je taj događaj uznemirujuće utjecao na tvoju obitelj?					d) Koliko si zadovoljan načinom na koji se tvoja obitelj prilagodila na ovu promjenu?				
1. Smrt roditelja	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Neplanirana trudnoća/pobačaj	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. Brak	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Razvod roditelja	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Zadobivanje vidljive tjelesne deformacije	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Postajanje ocem	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

C

1= Uopće nije imao utjecaja

2= Malo je utjecao

3= Osrednje je utjecao

4= Jako je utjecao

5= Vrlo snažno je utjecao

D

1= Jako nezadovoljan

2= Uglavnom nezadovoljan

3= Niti zadovoljan, niti nezadovoljan

4= Uglavnom zadovoljan

5= Jako zadovoljan

Događaj u obitelji	a) Jeste li doživjeli taj događaj u posljednjih godinu dana?		b) Utječe li taj događaj još uvijek na uznemirujući način na tvoju obitelj?		c) Koliko je taj događaj uznemirujuće utjecao na tvoju obitelj?					d) Koliko si zadovoljan načinom na koji se tvoja obitelj prilagodila na ovu promjenu?				
7. Zatvorska kazna za roditelja od preko godinu dana	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8. Roditelji počeli odvojeno živjeti	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
9. Smrt brata ili sestre	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
10. Promjene u prihvatanju od strane vršnjaka	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
11. Neplanirana trudnoća sestre	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
12. Otkriće da si posvojen	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
13. Novi brak roditelja	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
14. Smrt bliskog prijatelja	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
15. Vidljiva urođena deformacija	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
16. Ozbiljno oboljenje koje je zahtijevalo bolnički boravak	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
17. Pad razreda u školi	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
18. Neuspjeh u izvannastavnoj aktivnosti	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

C

1= Uopće nije imao utjecaja

2= Malo je utjecao

3= Osrednje je utjecao

4= Jako je utjecao

5= Vrlo snažno je utjecao

D

1= Jako nezadovoljan

2= Uglavnom nezadovoljan

3= Niti zadovoljan, niti nezadovoljan

4= Uglavnom zadovoljan

5= Jako zadovoljan

Događaj u obitelji	a) Jeste li doživjeli taj događaj u posljednjih godinu dana?		b) Utječe li taj događaj još uvijek na uznemirujući način na tvoju obitelj?		c) Koliko je taj događaj uznemirujuće utjecao na tvoju obitelj?					d) Koliko si zadovoljan načinom na koji se tvoja obitelj prilagodila na ovu promjenu?				
19. Roditelj bio na bolničkom liječenju	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
20. Kazna zatvora za roditelja iznad 30 dana	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
21. Prekid veze s dečkom ili curom	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
22. Početak nove romantične veze	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
23. Pedagoška mjera u školi	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
24. Započinjanje uzimanja droge ili alkohola	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
25. Rođenje brata ili sestre	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
26. Učestalije svađe među roditeljima	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
27. Gubitak posla roditelja	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
28. Izvanredno osobno postignuće	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
29. Promjena financijskog statusa roditelja	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

C

1= Uopće nije imao utjecaja

2= Malo je utjecao

3= Osrednje je utjecao

4= Jako je utjecao

5= Vrlo snažno je utjecao

D

1= Jako nezadovoljan

2= Uglavnom nezadovoljan

3= Niti zadovoljan, niti nezadovoljan

4= Uglavnom zadovoljan

5= Jako zadovoljan

Događaj u obitelji	a) Jeste li doživjeli taj događaj u posljednjih godinu dana?		b) Utječe li taj događaj još uvijek na uznemirujući način na tvoju obitelj?		c) Koliko je taj događaj uznemirujuće utjecao na tvoju obitelj?					d) Koliko si zadovoljan načinom na koji se tvoja obitelj prilagodila na ovu promjenu?				
30. Upis u željenu srednju školu	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
31. Tjelesno nasilje u obitelji	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
32. Brat ili sestra bili na bolničkom liječenju	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
33. Učestala odsutnost roditelja od doma	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
34. Brat ili sestra odselili od kuće	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
35. Pojavljivanje treće odrasle osobe u obitelji	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
36. Postanak aktivnim članom crkve	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
37. Prorijedile su se svađe među roditeljima	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
38. Prorijedile su se svađe s roditeljima	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
39. Majka ili otac su počeli raditi	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
40. Gubitak kućnog ljubimca	NE	DA	NE	DA	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

Hvala ☺